

Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie.

Miesięcznik Duchowieństwa Archidiecezji Warszawskiej.

Cena pojedynczego zeszytu 2 zł.
prenumerata roczna 20 zł.

Ogłoszenia w stosunku 75 zł.
za stronicę.

Rękopisów, przystanych do druku, Redakcja nie zwraca.

Adres Redakcji: **Warszawa, Miodowa 17.**

W sprawach prenumeraty i innych
administracyjnych adres:
Kurja Matropolitalna, Miodowa 17.

Zeszyty zamienne i egzemplarze re-
cenzyjne należy nadsyłać pod adre-
sem Redaktora: **Miodowa 17.**

DZIAŁ URZĘDOWY.

Rozporządzenia Stolicy Apostolskiej.

Treść: „Acta Apostolicae Sedis“ Nr. 11.

Acta Pii PP. XI. Motu proprio. Constitutio Apostolica.

Litterae Apostolicae. I. Venerabilis Dei famulus Abba Ghebre Michael e Congregatione Missionis a Sancto Vincentio a Paulo sacerdos beatus renuntiatur.

II. Venerabiles servi Dei sac. Emmanuel Kuiz et septem Socii, O. F. M., itemque tres germani Ven. Franciscus Mooti, Raphael Massabki, viri maronitae, martyres Damasci, beati renunciantur.

III. Venerabiles Servi Dei Joannes Maria du Lau, Archiepiscopus Arelatensis, Franciscus Joseph de la Rochefoucauld, episcopus Bellocensis, Petrus Ludovicus de la Rochefoucauld, episcopus santonensis et CLXXVIII socii, omnes Parisiis odium fidei interempti, beati renunciantur.

IV. Venerabilis Dei famulus Natalis Pinot presbyter Andegavensis beatus renuntiantur.

Epistolae. I. Ad Emum P. D. Raphaellem tit. s. Hieronymi Illyricorum presb. Card. Scapinelli du Leguigno, quem Placentiam mittit legatum suum ad Conventum Eucharisticum.

II. Ad Emum P. D. Raphaellem tit. s. Praxedis S. R. E. presb. Card. Merry del Val eundemque Patriarchalis Basilicae Vaticanae Archipresbyterum, quem legatum suum mittit Assisium ad Septies saecularia solennia ab obitu S. Francisci.

Homilia ad Novensiles Episcopos e Clero indigena sinensi, habita inter missarum solemnias consecrationis eorumdem in festo SS. App. Simonis et Judae, die XXVIII Oct. MDCCCXXVI, in Basilica Vaticana.

Acta SS. Congregationum: Suprema S. C. Sancti Officii: Excommunicatio sac. F. Capone. **S. C. Consistorialis:** I. Clusin. Dismembrationis. II. Provisio Ecclesiarum.

DESIGNATIO.

Iuxta can. 1594 § 2 Cod. iur. **can. Metropolita Vlnensis designavit** pro appellatione in secunda instantia **tribunal Ordinarii Lomzensis.**

Quam designationem SSmus DD. N. Pius PP. XI rescripto Sacrae Congregationis Consistorialis diei 5 octobris 1926 benigne approbavit.

S. C. de Propaganda Fide: Nominationes. **S. C. Rituum:** I. Andegaven. Super tuto in causa Ven. N. Pinot. II. Parisien. Super martyrio in causa Venn. I. M. du Lau et Socc. III. Damascena. Super tuto in causa Venn. Massabki. IV. Parisien. Super tuto in causa Venn. I. M. du Lau et Sociorum.

S. Congregatio de Seminariis et de studiorum universitatibus

EPISTOLA

Ad Rmos Ordinarios, de Catechetica disciplina in sacris seminariis impense excolenda.

Illme ac Rme Domine.

Ad regnum Iesu Christi, Servatoris nostri, in terris instaurandum, nulla res plus confert, ex ipso divino instituto, quam eximia sacerdotalis ordinis sanctitas et doctrina. „Causae profecto graves, et omnium aetatum communes, decora virtutum multa et magna in sacerdotibus postulant: veruntamen nostra haec aetas plura quoque et maiora admodum flagitat“ (Leo XIII, Enc. Etsi nos, 15 febr. 1882).

Cum autem idonei altaris ministri et studiosi animarum curatores nequeant evadere nisi, qui, in sacris Seminariorum septis adolescentes, ad omnem virtutis et scientiae decorem rite instituantur, Sancta Sedes Apostolica sapientissimas addidit

leges de huiusmodi institutis, quorum cum statu ipsa Ecclesiae fortuna coniungitur maxime.

Nos quidem omnia, quae de hac re statuta sunt, ab omnibus, quorum interest, religiose servari confidimus; sed unum est maximi momenti et ponderis, quod universos sacrorum Antistes diligenter attendere percipimus, idque spectat **ad rationem seu methodum christianae doctrinae tradendae.**

Codicis iuris canonici canone 1365 § 3 praescribitur ut in cursu theologico, qui saltem integro quadriennio debet contineri, „habeantur etiam lectiones de Theologia pastorali, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisque catechismum“.

Quam congruenter quamque necessario haec praecipiantur, facile intelliget quisquis animadvertat officium docenti christianam plebem, quo tenentur sacerdotes omnes, praesertim curiones, omnium officiorum primum esse et maximum: ex eius enim observatione aut neglectu salus vel ruina animarum magna ex parte pendet. Apertum notumque est gravissimum Benedicti XIV, sapientissimi Pontificis, effatum: „Illud affirmamus magnam eorum partem, qui aeternis suppliciis damnantur, eam calamitatem perpetuo subire ob ignorantiam mysteriorum fidei, quae scire et credere necessario debent, ut inter electos cooptentur“ (Inst. XXVI, 18).

Hinc, ex iuris canonici praescripto, debet parochus, ut gravissimum impleat officium suum de catechetica populi christiani institutione, pueros ad sacramenta Poenitentiae, Confirmationis et Eucharistiae rite suscipienda praeparare, eosque, postquam primum Sancta de altari libaverint, uberius ac perfectius excolere item fidelibus adultis catechismum, sermone ad eorum captum accommodato, explicare (can. 1329 - 32).

Huiusmodi autem officio ceteros presbyteros, atque etiam clericos, teneri, constat ex sequenti: „Presbyteri alique clerici, nullo legitimo impedimento detenti, proprio parocho in hoc sanctissimo opere adiutores sunt, etiam sub poenis, ab Ordinario infligendis“ (can. 1333 § 2). At, cum rudium praesertim et imperitorum institutio de rebus altissimis, sermone ad eorum captum accommodato, res sit perdifficilis aequae ac pernecessaria, ideo ad tantum opus diuturna ac proars diligens adhibenda est praeparatio. Haec fieri debet in sacris Seminariis: ad hoc enim sunt ipsa constituta. Ut autem munus docenti christianum populum rite et fructuose quis obeat, non sufficit praeparatio doctrinalis, quae in veritatum tradendarum cognitione versatur quaeque fit per studium sacrae theologiae, praesertim dogmaticae, sed requiritur etiam illa quae dicitur didascalica, ad modum pertinens quo veritates tradi debent, eaque fit tum per congrua praecepta tum per practicas exercitationes.

Ad rem Summus Pontifex Pius X in memorabili Encycli-

ca Acerbo nimis (15 apr. 1905): „Facilius longe est reperire oratorem, qui copioso dicat ac splendide, quam catechistam, qui praeceptionem habeat ex omni parte laudabilem. Quamcumque igitur facilitatem cogitandi et loquendi quis a natura sit nactus, hoc probe teneat, numquam se de christana doctrina ad pueros vel ad populum cum animi fructu esse dicturum, nisi multa commentatione paratum atque expeditum. Fallantur sane qui plebis imperitia ac tarditate fisi, hac in re negligentius agere se posse autmant. E contrario, quo quis rudiores nactus sit auditores, eo maiore studio ac diligentia utatur oportet, ut sublimissimas veritates, adeo a vulgari intelligentia remotas, ad obtusorem imperitorum aciem accommodet, quibus aequae ac sapientibus, ad aeternam beatitudinem adipiscendam sunt necessariae“.

Quae cum ita sint, Amplitudinem tuam enixe **rogamus ut hoc iuris canonici praeceptum vehementer urgeas operamque des ut in Seminario tuo impense excolatur disciplina catechetica**; quam ob rem magister theologiae pastoralis praelectiones de ratione doctrinae christianae tradendae frequentes habeat, et clerici ipsi ad tantum opus sese practice exerceant, sive in Seminario, sive in ecclesiis, prout prudentia suaserit.

Haec sunt, Amplissime Praesul, quae ad te, sicut et ad ceteros sacrorum Antistites, habuimus hac de re scribere. Placet litteram nostram absolvere verbis, quibus Summus Pontifex Leo XIII Episcopos Peruviae simili in casu hortabatur: „Haec si praestabitis et clerus florebit honore suo, et Ecclesiae laus manebit, quae semper optimorum studiorum faulrix et alitrix est habita vereque habenda est. Vobis praeterea idonei homines praesto erunt, qui, vocati in partem ministerii vestri, magno vobis erudiendis populis pietatique fovendae usui futuri sint et adiumento“. (Breve Inter graves, 1 maii 1894).

Interim Deum, benignum bonorum omnium largitorem, humiliter adprecamur ut te cunctosque fideles, pastoralis sollicitudini tuae concreditos, uberrimis caelestis gratiae auxiliis munerari dignetur.

Romae, ex Secretaria S. Congregationis Seminaris et Studiorum Universitatibus praepositae, die 8 septembris an. 1926.

Amplitudini suae addictissimus in Domino

Caietanus Card. Bisleti, Praefectus.

† **Iacobus Sinibaldi**, Episc. Tiberien., Secretarius.

Dekret ogłaszający Doktorem Kościoła św. Jana od Krzyża, wyznawcę z Zakonu Karmelitów Bosych.

PIUS PAPIEŻ XI.

Na wieczną rzecz pamiątkę. W dniu 27 grudnia 1726 r. Nasz poprzednik błogosławionej pamięci papież Benedykt XIII zaliczył w poczet świętych, św. Jana od Krzyża, pierwszego wyznawcę z Zakonu Karmelitów Bosych, który razem ze św. Teresą od Jezusa reformowali życie zakonne pośród Karmelitów.

Bulla kanonizacyjna nie tylko podnosi cudowne życie Świętego dla jego surowości i praktykowanych wszelkiego rodzaju cnót, ale nadto wychwala wielką jego w umiejętnościach świętych naukę. Jakoż w rzeczy samej, Opatrzność Boska pomiędzy innymi znamenitymi swą nauką i świętością w w. XVI me żami, jakimś podówczas Kościół jaśniał, wzbudziła i św. Jana, aby krzywdy i szkody zadane Mistycznej Oblubienicy Chrystusowej Kościołowi św. przez włady protestanckie wynagrodził, a błędy ich pohamował.

Ś. Jan urodził się w miasteczku Fondiveros w Hiszpanji dnia 24 czerwca 1542 r. wstąpiwszy zaś w 21 roku swego życia do Karmelitów, odbył nauki filozoficzne i teologiczne w słynnym uniwersytecie w Salamance. W r. 1557 wyświęcony został na kapłana, w tym też roku poznał św. Teresę, którą, przyprowadziwszy swe siostry zakonne do życia ściślejszego, zapragnęła gorąco rozszerzyć tę reformę i do męskiej galezi Karmelitów. Św. Jan przyłączył się najzupełniej do zamiarów św. Teresy i, popierając początkowo jej na tem polu prace, wziął na się habit zreformowanych Karmelitów i rozpoczął życie według ściślejszej reguły. Następnie został mistrzem nowicjuszków oraz pierwszym kierownikiem kolegium w Alkali de Fenares. Wkrótce potem zrobiono go spowiednikiem zakonnic dawnej obserwancji w Awili, z tego stanowiska został gwałtem porwany i wtrącony do więzienia. Siedząc przez 8 miesięcy w więzieniu, napisał wtedy w celu wystawienia mistycznego połączenia duszy wiernej z jej oblubieńcem Chrystusem oraz dla wyjaśnienia wielorakich owoców i słodkich wzruszeń modlitewnych, owo słynne swoje: **Canticum spirituale**.

Kantyk ten św. Jan uzupełnił później jeszcze rozmaitemi wyjaśnieniami i odpowiedniami zaopatrzył uwagami. Uwolniony w cudowny sposób z więzienia, naprzód w klasztorze, zwanym a Calvario, potem w innych domach zakonnych, w których spełniając swe obowiązki przemieszkował, inne układał pisma. W dziełach tych, jakby nadziemskim światłem oświe-

cony, okazuje duszom drogę doskonałości wyjaśniając dokładnie charizmata niebiańskie. Prace te, jak: **Ascensus ad Carmelum**, **Obscura Nox**, **Flamma amoris viva** i inne przezeń napisane książki oraz listy, aczkolwiek traktują o rzeczach bardzo trudnych i wysokich, taką jednak odznaczają się nauką duchowną i tak są dostosowane do pojęcia czytelnika, iż słusznie są uważane jako kodeks i szkoła dla duszy wiernej, która pragnie wejść na drogę doskonałości.

Najśluszniej więc twierdzi bulla kanonizacyjna, że św. Jan od Krzyża napisał „księgi z teologii mistycznej, pełne niebiańskiej mądrości“. To pierwszorzędnej powagi orzeczenie uznała jako własne cała potomność. I w rzeczy samej z biegiem czasu, po śmierci swej, która nastąpiła w 1611 roku, św. Jan w mistycznej ascezie taką zyskał powagę, iż piszący w tej materji mężowie, nawet święci stale uznawali w nim nauczyciela świętości i pobożności, a nadto z jego nauki i pism w sprawach, dotyczących się rzeczy niebieskich, czerpali, jako z najczystszych źródeł nauk chrześcijańskiej i ducha Kościoła.

To też nie w tem dziwnego, że w r. 1891 niektórzy kardynałowie razem z biskupami hiszpańskimi z racji trzechsetletniej rocznicy śmierci św. Jana, usilnie zanieśli do Naszego poprzednika, papieża Leona XIII prośby o ogłoszenie go Doktorem Kościoła, o to samo później upraszali Stolicę Świętą rektorzy uniwersytetów katolickich oraz generałowie zakonów. Dlatego też, gdy obecny generał Karmelitów Bosych, z racji dwuchsetletniej rocznicy kanonizacji, mającej się niezadługo obchodzić, przedstawiając prośbę jednomyślną Kapituły Generalnej swego Zakonu, złożył suplikę, abyśmy św. Jana od Krzyża tytułem Doktora Kościoła uczcili, gdy jeszcze tę prośbę poparło bardzo wielu Arcybiskupów, Biskupów, wielu wydatnych mężów zarówno z kleru jak i ludzi świeckich, oraz przedstawiciele uniwersytetów i instytutów naukowych, to wszystko biorąc pod uwagę, uważaliśmy za stosowne rzecz tak nadzwyczajnej wagi oddać pod narady i badanie św. Kongregacji Obrzędów. Kongregacja, zadość czyniąc poleceniom Naszym, wyznaczyła z urzędu odpowiednich mężów dla zbadania tej sprawy. Po zażądaniu i otrzymaniu od każdego z nich osobno zdania, ogłoszonego nawet drukiem, pozostało jeszcze zapytać się przewodniczących w Kongregacji Obrzędów kardynałów, czy wobec żądanych od czasów papieża Benedykta XIV przy nadawaniu godności Doktora Kościoła Powszechnego warunków; wysokiej świętości życia, nadzwyczajnej nauki i decyzji Stolicy św., można przystąpić do ogłoszenia św. Jana od Krzyża Doktorem Kościoła. Kardynałowie przewodniczący w św. Kongregacji Obrzędów na zwykłej swej sesji w pałacu Watykańskim w dniu 27 tylko ubiegłego lipca, po przedstawieniu im całej sprawy przez czciwego brata Naszego, kardy-

nała Antoniego Vivo, Biskupa Portu i św. Rufiny, prefekta tej Kongregacji, po wysłuchaniu nadto zdania ukochanego syna Karola Salotti, generalnego promotora wiary, jednoznacznie wydali decyzję twierdzącą.

A gdy tak jest, My, chętnie przychylając się do życzeń całego zakonu Karmelitów Bosych i innych wszystkich, niniejszem pismem, na mocy posiadanych pewnych wiadomości, po dokładnej rozwadze i z pełności władzy Apostolskiej, ustanawiamy i ogłaszamy św. Jana od Krzyża, wyznawcę, Doktorę Kościoła Powszechnego bez względu na jakiegokolwiek przeciwnie Konstytucje i Rozporządzenia Apostolskie. Ogłaszamy niniejsze pismo jako niewzruszone, ważne i skuteczne zawsze teraz i na przyszłość i że jako takie otrzymuje i uzyskuje ono całkowicie i zupełnie skutki swoje.

Tak o tem należy decydować i orzekać. Za nieważne zaś należy uważać i za bezskuteczne, jeśliby ktokolwiek, choćby był nawet godnością przyodziany, coś przeciw temu świadomie, czy nieświadomie próbował przedsięwziąć.

Dano w Rzymie, u św. Piotra, pod pierścieniem Rybaka, dnia 24 sierpnia, 1926 roku, w piątym roku Naszego pontyfikatu.

P. Kardynał Gasparri, Sekretarz Stanu.

(Tłum. z Mies. Past. Płockiego nr. 11 r. b.).

Ze św. Penitencjarji. Św. Penitencjarja Apostolska (Offic. de Indulgentiis) A. A. S. a. 1926, p. 332 ogłosiła następującą modlitwę na **intencję Misji**.

„Najukochańszy Panie nasz, Jezu Chryste, któryś krwią Swoją świat odkupił, racz wejrzeć miłościwie na tę większą część rodzaju ludzkiego siedzącego jeszcze w ciemnościach błędu i cieniu śmierci i spraw, ażeby i dla nich zajaśniało w pełni światło prawdy Twojej. Pomnóż, o Panie, liczbę głosicieli Ewangelji Swojej, racz ich zapalać i pracować łaską swą św. wspomóc i uczynić owocną. Pobłogosław, aby wszyscy niewierni, za ich pracę, uznali Ciebie swym Stwórcą i Odkupicielem i do Ciebie się nawrócili. Sprowadź błądzących do owczarni Swojej, zbuntowanych zaś na łono jedynie prawdziwego Kościoła. Przyspiesz, Najdroższy Zbawicielu, przyjdzie na ziemi oczekiwane swego Królestwa, a ludzi wszystkich pociągnij do najśłodsze Serca swego, ażeby wreszcie już mogli cieszyć się niemającymi ceny dobrodziejstwami Twego Odkupienia w Królestwie niebieskiem“.

Za odmówienie tej modlitwy, św. Penitencjarja Ap. pod dn. 18 maja 1926 r. udzieliła wiernym następujących odpustów: 1) **cząstkowego** 300 dni odp. tyle razy ile razy ze skruszonym przynajmniej sercem pobożnie zostanie odmówiona. 2) **zupełnego** na zwykłych warunkach raz na miesiąc, jeśli przez cały miesiąc codziennie odmawiana będzie. Niniejsze ma być waż-

nie na zawsze bez wydania jakiegokolwiek brewe. Bez względu na jakiegokolwiek przeciwne rozporządzenia Fr. A. Kard. Fruhwirth. Penitencjarz Wielki — I. Teodori Św. P. Sekretarz.

Ta sama Kongregacja tegoż dnia i roku za wezwanie: „Ut omnes errantes ad unitatem Ecclesiae revocare et infideles universos ad Evangelij lumen perducere digneris; Te rogamus audi nos. Ażebyś wszystkich błądzących do jedności Kościoła, a niewiernych wszystkich do światła Ewangelji przyprowadzić raczył. Ciebie prosimy, wysłuchaj nas“. Ilekroć razy je odmówi skruszonem przynajmniej sercem — udzieliła odpustu 300 dni. Ważne na zawsze bez wydania brewe. Bez względu na przeciwne postanowienia. Fr. A. Kard. Fruhwirth Wielki Penitencjarz. I. Teodori Św. P. Sekretarz.

Odpust „toties quoties“. Stolica Apostolska pod dniem 14 czerwca 1926 r. nadała wszystkim kościołom i kaplicom należącym do Księży Misjonarzy lub do sióstr Szarytek, odpust zupełny „toties quoties“ wszystkim tym, którzy odwiedzą ten kościół lub kaplicę w uroczystość św. Wincentego i tam pomodlą się na intencję Ojca Świętego. Spowiedź i Komunia święta jest zawsze obowiązkowa.

Odpust ten będzie można zyskiwać po wszystkie czasy.

W sprawie benedykcyj Apostolskiej w godzinę śmierci. Jeśli chory jest bliskim śmierci, wtedy wystarczy formuła: „Ego facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo et benedico etc. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. R. Amen. (Ob. Ephemerides liturgicae r. 1926 Nr. 3. p. 231).

Rozporządzenia Kurji Metropolitalnej.

Nr. 5854.

dn. 13 grudnia 1926 r.

DO WIELEBNEGO DUCHOWIEŃSTWA ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ.

Metryki dla emigrantów.

Doszło do wiadomości Władzy Archidiecezjalnej, że w osadach robotników polskich zagranicą, a zwłaszcza w Niemczech szerzy się plaga dzikich związków małżeńskich. W wielu wypadkach robotnicy nie mogą brać ślubu kościelnego z tego powodu, że uzyskanie potrzebnych do tego metryk natrafia na zbytne trudności, bo albo odpowiedź z kraju zbyt się opóźnia, albo wymagana jest zbyt wysoka opłata.

Wobec powyższego zechcą WW. Księża Proboszczowie wszelkie prośby i zapytania zagraniczne w sprawie metryk naszych emigrantów, załatwiać jak najspieszniej i jak najtaniej, o ile możliwości bezpłatnie.

W sprawie wyjazdu zagranicę dziewcząt.

WW. Księża Proboszczowie zechcą ostrzegać, a nawet zabraniać młodym dziewczętom przyjmowania opieki i pomocy w wyjeździe i podróży od faktorów żydów, którzy je wyzyskują pieniężnie, a często prowadzą na złą drogę. Dziewczeta i młode mężatki, wyjeżdżające zagranicę, powinny się zwracać do Tow. Ochrony Kobiet (Warszawa, ul. Czackiego 10 m. 10), a Towarzystwo to chętnie się niemi zaopiekuje, i po porozumieniu się z linią okrętową, albo z opieką polską nad emigrantami, da listy polecające do Filji Tow. Ochrony Kobiet, oraz Misji Dworcowych zagranicą.

Radca Kurji. Kanonik Metropolitalny **Ks. Dr. A. Fajęcki.**

Notariusz **Ks. W. Celiński.**

ZMIANY W SKŁADZIE OSOBISTYM DUCHOWIEŃSTWA ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ.

MIANOWANI: **Ks. kan. Mikołaj Bojanek**, kapelan P. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, sędzią synodalnym Sądu Arcybiskupiego. **Ks. Stanisław Stefański**, wik. par. Jadów. na prob. par. Inowłódz.

PRZENIESIENI: **Ks. Henryk Grabowski**, prob. par. Inowłódz, na prob. par. Bednary. **Ks. Czesław Gotlib**, prob. par. Bednary, na prob. par. Nowe.

Zmali: **Ks. Bolesław Dąbrowski**, emeryt, dnia 8 XI r. b. **Ks. Stefan Szmurło** dnia 16 XI r. b. **R. in p.**

Rozporządzenia prawno-państwowe.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia

Publicznego.

WARSZAWA

Dn. 30 września 1926 r.

DO KURJI METROPOLITALNEJ W WARSZAWIE

Nr. VI (C. I. 6685/26.

W sprawie kuracji osób duchownych.

Przesyłając do Kurji Biskupich w b. zaborze rosyjskim okólnik z dn. 10. IV. 26 r. Nr. VI. (C. I. 9016/25 w sprawie kuracji duchowieństwa, Ministerstwo miało na celu uregulowanie jej zarówno pod względem technicznym, jak i budżetowym: pierwsze dotyczyło wprowadzenia tu niezbędnej kontroli tak ze strony Władz Państwowych, jak i Kościelnych, przez porozumiewanie się jednych z drugimi co do każdej odnośnej sprawy, drugie zaś wypływało z konieczności przestrzegania, aby wydatki w danym zakresie nie przekraczały kredytów, ustalonych w budżecie.

Z wpływających do Ministerstwa wniosków od Władz Kościelnych w sprawie kuracji osób duchownych Ministerstwo stwierdza, iż naogół wymienione Władze zastosowały się do przepisów, zawartych w okólniku z dn. 10. IV. 26 r. Zarazem jednak Ministerstwo zauważyło, iż niektóre Ordynaryjaty, a pomiędzy nimi nawet i te, które skądinąd w szeregu wypadków dały dowód przestrzegania przepisów powyższego okólnika, nieraz stosują dawny tryb postępowania, t. j. skierowują chorych duchownych do właściwych szpitali, nie porozumiewając się poprzednio co do tego z Ministerstwem i nie uzyskując jego decyzji, ani też nie powiadamiając Ministerstwa w myśl p. 2 tegoż okólnika o wysyłaniu chorych do szpitali w razie nagłej potrzeby. Potwierdzenie tego Ministerstwo znajduje w wykazach, nadsyłanych przez Magistrat m. st. Warszawy i wymieniających między innymi takie osoby duchowne, które wprowadzić przedstawiły Zarządom odnośnych szpitali zaświadczenia Władz Kościelnych, lecz nie posiadały pism, zawierających decyzję Ministerstwa.

Wobec powyższego, podkreślając konieczność ścisłego przestrzegania okólnika z dn. 10. IV. 26 r. Nr. VI (C. I. 9016/26. Ministerstwo zaznacza, iż posiadając w budżecie na omawiane cele niezmiennie ograniczone kredyty i będąc zmuszone do prowadzenia szczegółowej ewidencji ponoszonych w tym zakresie wydatków, na przyszłość będzie uwzględniać rachunki za kurację tych jedynie osób duchownych, co do których Ordynariaty porozumiały się z Ministerstwem i uzyskały stamtąd przychylną odpowiedź w tej czy innej formie. Jakkolwiek kopje decyzji swych co do kuracji poszczególnych osób duchownych Ministerstwo będzie przysyłać do odnośnych szpitali, Władze Kościelne będą obowiązane przysyłać tam również wraz ze swymi zaświadczeniami co do osoby chorego odnośne pisma Ministerstwa (lub ich kopje), szpitale zaś i t. p. jedynie na mocy obu tych dokumentów będą przyjmować chorych duchownych na całkowity lub częściowy rachunek Państwa, przyczem dla usprawiedliwienia odnośnych rachunków, przesyłanych do Ministerstwa, winny dołączać wymienione dokumenty.

W wypadkach nagłych obowiązuje nadal p. 2 okólnika z dn. 10. IV. 26 r. Władze kościelne winny jednak ściśle przestrzegać go w zakresie informowania o tem Ministerstwa.

Bez względu na to, w jakiej formie będą wydawane przez Ministerstwo odnośne decyzje, nie przesadzając również sposobów załatwiania spraw, dotyczących kuracji osób duchownych, których dotacje wynoszą nie mniej niż 600 punktów miesięcznie, oraz mając na względzie tę okoliczność, iż przeważna ilość odnośnych spraw przypada na duchowieństwo parafjalne wzgl. zakonne oraz na alumnów seminarjów, Ministerstwo zaznacza, iż ze względów budżetowych **naogół** będzie mogło przy zachowaniu wyżej wyłuszczonego trybu postępowania omawiane sprawy załatwiać w sposób następujący:

1) Całkowite pokrywanie kosztów kuracji przez Ministerstwo możliwe będzie:

a) w stosunku do duchowieństwa parafjalnego za czas przebywania na kuracji nie dłużej niż w ciągu 10 dni.

b) w stosunku do alumnów, zakonników oraz księży emerytów — za czas do 3 tygodni.

2) Częściowe zaś pokrywanie kosztów możliwe będzie:

a) w stosunku do duchowieństwa parafjalnego, jeżeli kuracja trwa od 10 do 20 dni, przyczem Ordynariaty winny w tym wypadku wpłacać część, wynoszącą połowę dotacji miesięcznej danego chorego, jeżeli zaś trwa powyżej 20 dni — całkowitą dotację.

b) w stosunku do alumnów, zakonników oraz księży emerytów, jeżeli kuracja trwa powyżej trzech tygodni, przy-

czem Ordynarjaty winny będą wpłacać całkowitą miesięczną dotację, lub pensję danego chorego.

Tryb, wyżej przewidziany w p. 2, rozciągać się może najwyżej na 3 miesięczny przeciąg czasu. O ileby jednak kuracja miała trwać dłużej, Ministerstwo będzie w stanie począwszy od czwartego miesiąca pokrywać jedynie połowę jej kosztów.

Nie dotyczy to wszakże osób zapadających na choroby długotrwałe (np. płucne), lub całkiem nieuleczalne (np. umysłowe). kiedy w zasadzie Ministerstwo od samego początku nie będzie mogło pokrywać więcej, niż połowy kosztów.

Ministerstwo zresztą zastrzega sobie możliwość indywidualnego traktowania każdej poszczególnej sprawy, dotyczącej danej materji.

O powyższem zechce Kurja podać do wiadomości Zarządu Seminarjum, jak również duchowieństwa parafjalnego oraz zakonnego.

Odpis niniejszego okólnika wraz z odnośną instrukcją Ministerstwo przesyła do Magistratu m. st. Warszawy.

Za ministra K. Okulicz

Dyrektor Departamentu Wyznań.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

J. Em. Kardynał Lauri.

Nuncjusz Apostolski, ks. Arcybiskup Lauri wszedł do gro-na Kollegjum kardynalskiego. Drugi już z rzędu nuncjusz w niepodległej Polsce otrzymuje tak wysokie dostojenie. Świadczy to nie tylko o wartości i przymiotach osobistych Elektów, ale również o znaczeniu i powadze, jakie Stolica Święta przywiązuje do swej reprezentacji dyplomatycznej w Warszawie.

Latem r. 1921 byłem przyjęty w Rzymie przez ówczesnego kardynała Ratti'ego, dziś miłościwie nam panującego Ojca Świętego. Na odchodnym powiedział mi:

— Proszę zająć i złożyć wizytę nowemu nuncjuszowi w Warszawie, Monsiñorowi Lauriemu. Ojciec św. uczynił do-bry wybór.

Ks. arcybiskup Lauri powrócił właśnie z Peru i przygo-towywał się do wyjazdu do Polski. Mieszkał u swego brata.

Po przedstawieniu się nuncjuszowi, rozmowa, rzecz naturalna, potoczyła się na temat stosunków, panujących w Polsce. Nie mogłem nie zauważyć u ks. Nuncjusza pewnych obaw i wątpliwości, z jakimi jechał do naszego kraju. I nic dziwnego! We Włoszech wtedy byli u władzy liberali i socjaliści, wrogo usposobieni do Polski. Ogromna część prasy włoskiej podówczas była na usługach propagandy niemieckiej, prowadzącej z nami walkę o Górny Śląsk. W prasie tej tyle było napaści na Polskę i opisów okropnych stosunków, jakie u nas panują, że u człowieka nawet najbardziej nieuprzedzonego, mogło się wytworzyć niekorzystne wyobrażenie o naszym kraju.

Naturalnie, nuncjusz Lauri te wszystkie wiadomości brał cum grano salis. Badał więc skrupulatnie stawiane nam zarzuty, ustalał ich fałsz i tendencyjność i wytwarzał sobie wierny obraz Polski.

Ten sam obiektywizm w stosunku do Polski charakteryzował nuncjusza Lauriego w ciągu całego pięcioletniego czasu przebywania z nami. Nie politykował z nami, ale szczerze i jasno stawiał każdą sprawę, stając nieugięcie w obronie zasad, praw i autorytetu Kościoła. I nie tylko obiektywizm przejawiał się w jego czynach, ale również głęboka przyjaźń, czego najlepszym dowodem są nominacje biskupów, które przez duchowieństwo i społeczeństwo zostały przyjęte z największym zadowoleniem i wdzięcznością.

Do zawdzięczenia mamy Mu wiele. Nuncjusz Lauri, wraz z naszym Episkopatem, przyczynił się najwięcej do organizacji i uporządkowania stosunków kościelnych w naszym kraju. Za czasów jego urzędowania i przy jego wydatnem poparciu, został zawarty konkordat ze Stolicą Ap., regulujący stosunek między Kościołem a Państwem. Został stworzony nowy podział diecezji, uwzględniający potrzeby kraju i mający na widoku rozwój Kościoła katolickiego w Polsce. W tak delikatnej materji, jak w sprawach mniejszości katolickich postępował z największą rozumą i ostrożnością. W tych sprawach zawsze umiał wyeliminować wszelką przesadę i politykę, która niestety, w skargach mniejszości narodowych jest czynnikiem dominującym. Dzięki więc najdalej posuniętej roztropności i obiektywizmowi Nuncjusza pomiędzy Stolicą Ap. a rządem polskim, nie było nigdy zatargów i najmniejszych nawet nieporozumień.

Cała działalność Nuncjusza Lauriego była oparta na żywym kontakcie i współpracy z naszym Episkopatem. We wszystkich swoich sprawach nasi Pasterze odnosili się z całym zaufaniem do ks. Nuncjusza. Byliśmy wszyscy świadkami najlepszych stosunków i szczerzej przyjaźni, jakie łączyły naszego Arcypasterza i Kardynała z Nuncjuszem Laurim.

Kościół i społeczeństwo polskie wita z największym zado-

woleniem i radością fakt obdarzenia Nuncjusza Lauriego purpurą kardynalską, który nie w pięknych słowach i chęciach, ale w **czynach**, tak korzystnych dla Kościoła i kraju naszego, zaznaczył całą swą pięcioletnią działalność w Polsce. Wyniesienie Nuncjusza Lauriego do godności kardynalskiej napełnia nas dumą i daje nam nadzieję, że w sprawach polskich będziemy mieli w Watykanie nowego, życzliwego i znającego dobrze nasze stosunki przyjaciela.

Będę wyrazem tych wszystkich, którzy patrzyli na życie i działalność J. Em. Nuncjusza Lauriego, kiedy na tem miejscu wyrażę najżywszą radość z powodu obdarzenia Jego Eminencji godnością kardynalską i prześlę Mu nasze najserdeczniejsze życzenia: *ad multos plurimosque annos!*

Ks. Zygmunt Kaczyński.

5289.

O Cmentarzach.

(dokończenie).

POKŁADNE.

Pokładne, jest to opłata za miejsce na grób na cmentarzu. Po zasignięciu zdania kanonistów, dekretem królewskim z dn. 23 lutego 1809 r., ustanowioną została taksa pokładnego. Pokładne zupełnie słusznie należy wszędzie pobierać, prowadzić kontrolę takowego, obracać je na utrzymanie w porządku cmentarza.

Pokładne, ustanowione przed stu laty dla grobów czasowych, dziś jest zbyt niskie, wszelako zarządy cmentarzy winny w przybliżeniu do wartości ówczesnej, określić stawkę obecną. Za place na groby stałe prawo cywilne pozwalało i pozwala pobierać większe opłaty, ze względu jednak na rozmaitą wartość ziemi, w rozmaitych okolicach nie określiło ceny stałej, lecz pozostawiło określenie takowej zarządom cmentarnym.

Gdzie wysokość opłaty nie została dotychczas wyznaczona, proboszcz wraz z dziekanem i radą parafialną określa wysokość taryfy, odpowiednio do ceny ziemi w danej okolicy.

Do pokładnego zaliczają się opłaty, pobierane i z innych tytułów, a więc za wznoszenie pomników, ogrodzeń i t. p. Taryfa z dnia 23 marca 1822 r., akceptowana przez Kom. Rząd. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ., określa sumy, mianowicie: za ogrodzeniu grobu sztachetami 54 złote, za położenie kamienia w pośród sztachet, lub osadzenie w mur cmentarny 90 zł., za pozwolenie wystawienia nagrobka 150 zł., za położenie kamienia na grobie bez sztachet 30 zł., za postawienie krzyża drewnianego nad grobem 3 zł., za nagrobek kamienny z ozdoba-

mi, wsadzony w mur 54 zł., za tablicę kamienną wpuszczoną w wewnętrzną ścianę kościoła 54 zł. Obecnie, na mocy orzeczenia Św. Kongregacji Rytów z dn. 20 października 1922 r., przy wyjaśnieniu kanonów 1205 i 1450, ani w kościołach, ani w kryptach, przeznaczonych do odprawiania Mszy św. i nabożeństw, nie wolno umieszczać tablic i pomników z napisami za zmarłych, choćby nawet tam byli pochowani. I co do tych pozycji proboszcz wraz z radą określa wysokość opłat; taryfę wszelkich opłat proboszcz winien przedstawić dziekanowi do akceptacji, chyba że Ordynariusz zastrzegł sobie akceptację. Wszelkie fundusze wpływające do kasy pokładnego mają być obracane na utrzymanie w porządku cmentarza, potrzebnej służby, taboru; gdyby fundusze te nie wystarczały, może być zrobiony rozkład na parafian; gdyby zaś pozostawał rezydent, takowy może być użyty na Kościół.

Pobieranie opłat za miejsca na groby czasowe, a przede wszystkim za groby stałe, nie sprzeciwia się prawu kościelnemu, które pozwala przyjmować za wspomniane płace ofiary z tem, aby takowe były obracane na utrzymanie cmentarza, lub reparację kościoła, na co rzeczywiście te ofiary są obracane.

Księgi cmentarne.

Zarząd każdego cmentarza winien posiadać księgę (Przepisy § 134):

a) grobów czasowych, w której winno być wpisane imię, nazwisko, stan, stanowisko, płeć, wiek pochowanej osoby, data śmierci; upoważnienie, na mocy którego nastąpiło pogrzebanie, zaznaczone, gdzie został pochowany, t. j. numer kwatery, linia grobu, data pochowania, w uwagach zaś odnotowane, co się znajduje na danym grobie, np. krzyż drewniany, ogrodzenie i t. p., np. data ekshumacji i na jakiej podstawie;

b) grobów stałych, w której winno być zapisane to wszystko, co w poprzedniej pozycji, z zaznaczeniem fundatora grobu, odnotowywaniem, na kogo przechodzi koncesja, odnotowywane zastrzeżenia, np. kto ma być pochowany w danym grobie i inne wiadomości konieczne, o których mówiliśmy;

c) kasową, w której winny być wpisane wszelkie dochody i rozchody z wyszczególnieniem każdej opłaty wniesionej wraz z tytułem, jako też wydatku, każda zaś pozycja winna być usprawiedliwiona odpowiednim kwitem;

d) odpowiednie kwitariusze;

e) księgę protokołów, w której odnotowuje się to wszystko, co zarząd cmentarza powziął po radzie, dotyczące cmentarza, np. usunięcie drzew, zasadzenie nowych, usunięcie starych krzyży i t. p.

Dziekan, przy corocznem sprawdzaniu ksiąg parafialnych, winien sprawdzić i te księgi. Sprawozdanie kasowe z dochodu i rozchodu kościelnego i cmentarnego, w myśl prawa kanonicznego (Kan. 1525), proboszcz przez dziekana przedstawia corocznie do Kurji. W większych miastach może być potrzeba zaprowadzenia innych ponadto księzek. Księgi winny być prowadzone według zasad buchalteryjnych.

Tabor pogrzebowy.

Dawniej przynoszono zmarłych do kościoła, a z kościoła wynoszono na cmentarz, będący tuż przy kościele. Skoro cmentarze zostały urządzone poza osiedlem ludzkim, okazała się potrzeba przewożenia ciał zmarłych, do czego w miastach poczęto używać specjalnych wozów, nazywanych karawanami. W Warszawie w r. 1836 Magistrat, po przejęciu od starszego kapelana zarządu cmentarzem Powązkowskim, urządził karawany i wypuścił je ku wygodzie wiernych. Karawany te miały formę katafalka, umieszczonego na wozie i ta forma u nas była wszędzie przyjęta; w ostatnich czasach przyjęto formę zagraniczną — platformy z daszkiem, u nas zwane karawanami wiedeńskimi, gdyż pierwsze były sprowadzone z Wiednia. Karawany naszego typu są niewygodne co do umieszczania ciała na karawanie, jednak poważniej wyglądają od wiedeńskich; w wiedeńskich łatwiej umieszczać zwłoki, gdyż je się wsuwa, ale rozmaite karawany tego typu, jakie się spotyka na ulicach Warszawy, są nieestetyczne i nieodpowiednie. Uważam za niezgodne z przepisami liturgicznymi karawany z baldachimami, albowiem prawo liturgiczne wyraźnie pozwala na urządzenie baldachimu nad katafalkiem jedynie wówczas, gdy na katafalku są umieszczone zwłoki papieża, a już na nabożeństwach za papieża baldachimu urządzać nie pozwala (S. R. C. 4 lulii 1879). Zagranicą karawany są rozmaitej formy, wyższych klas zwykle z daszkami; nawet w Rzymie karawany są podobne do wiedeńskich t. j. z daszkiem. Wobec tego takie karawany mogą być tolerowane, o ile władza duchowna nie wypowie się wyraźnie co do formy karawanów.

Każde wyznanie ma swoje przepisy i obrzędy przy chowaniu ciał, więc i przewożenie ciał ściśle należy do przepisów wyznaniowych, a przeto do zwierzchności danego wyznania. Przepisy cywilne o grzebaniu ciał z 1846 r. w § 95 głoszą: W miejscowościach, gdzie karawany znajdują się pod zarządem władz, zabrania się zmarłych przewozić na prywatnych powózkach, a również wynajmować dla pogrzebu innych, a nie ku temu przeznaczonych ludzi; a w § 136: Przy cmentarzach znaczniejszych, ustanowioną będzie oddzielna służba cmentarzowa.

Ciała zmarłych na cmentarze w Warszawie, mają być koniecznie przywożone karawanami taboru cmentarnego, ze wsi wozami, o ile nie będą się zatrzymywały przy kościele, w tym ostatnim bowiem wypadku od rogatki należy zmarłego przewieźć karawanem. (Przepisy przy Taryfach dla cment. warszawskich z r. 1841, 1882, 1884).

Karawany wszędzie za granicą są wypuszczane przez zarząd cmentarny i stanowią monopol cmentarny. W Warszawie za rządów rosyjskich, to samo było przestrzegane, władze zaś okupacyjne niemieckie to samo potwierdziły. Przed wojną Rosjanie według swego rytu przewożili zmarłych na karawanach, białem sukniem okrytych, z żałobnikami w białe uniformy przybranych. Tabor cmentarza Powązkowskiego był dla katolików i nie mógł mieć nic przeciw przewożeniu prawosławnych na specjalnych karawanach. Po ustąpieniu Rosjan, karawany prywatne przelakierowano na czarno i wypuszczono w konkurencji z taborom cmentarnym, a że na to nie reagowano, więc też i inni przedsiębiorcy wypuścili swoje karawany. Obecnie, po wejściu w życie konkordatu, władze państwowe muszą wydać odpowiednie rozporządzenie na korzyść taborów cmentarnych rz.-katolickich, o co zresztą odpowiednie czynniki, administrujące majątkiem kościelnym, winny się upomnieć. Społeczeństwo samo winno zwrócić na to uwagę, albowiem cmentarze stanowią rzecz publiczną, którą publiczność w porządku utrzymać winna, a właśnie tabor cmentarny, jeżeli przynosi dochód, to dochód ten nie idzie na korzyść osoby prywatnej, lecz na korzyść cmentarza; w Warszawie np. karawany klas niższych przynoszą deficyt, nadto tabor cmentarny darmo wywozi i grzebie zmarłych ze szpitali (co w ciągu roku 1925 wyniosło 1200 zmarłych), czego nie ponoszą karawany prywatne. Odpowiednie władze komunalne i państwowe muszą stanąć po stronie monopolu taboru cmentarnego, bo w razie zwinięcia taboru cmentarnego, co przy pozostawieniu wolnej konkurencji, może nastąpić, odbije się to na funduszach miejskich i na kieszeni najbiedniejszych.

Przy tej sprawie muszę poruszyć kwestję przedsiębiorstw pogrzebowych. Przedsiębiorstwa te mają za zadanie sprzedaż efektów pogrzebowych, albo też zajęcia się takimi sprawami, które nie należą do kościoła, jak np. przewiezenie zwłok, lub sprowadzenie z miejsc oddalonych lub z zagranicy.

Ale przedsiębiorstwa objęły swoją usługą takie rzeczy, które do nich nie mogą należeć, a mianowicie a) zupełnie niezgodne z prawem jest posługiwanie się przedsiębiorcami przy spisaniu aktu zejścia, albowiem art. 133 Kod. C. mówi: Akt spisany będzie na zeznanie dwóch świadków, którzy ile możliwości z liczby najbliższych krewnych lub sąsiadów być powinni; b) nieodpowiednią rzeczą jest umawianie się przedsiębiorców

w kościołach o nabożeństwo żałobne; c) niewskazaniem jest nabywanie przez przedsiębiorców koncesji na place, do takiego aktu winien się stawić ten, co wyjednywa koncesję i zakłada grób familijny, a nie przedsiębiorca; gdyby zapisywać groby na nabywców to przedsiębiorcy figurowaliby na połowie placów cmentarnych jako właściciele i sędzę, że Magistrat st. m. Warszawy, aby uniknąć takiej ewentualności przyjął za zasadę uważać za właściciela grobu pierwszego pochowanego w danym grobie. Przedsiębiorcy o tem wszystkim mogą pouczyć interesantów, mogą im towarzyszyć ale nie załatwiać; d) wreszcie niezgodne z przepisami, jak wyżej powiedziałem, jest wypuszczanie własnych karawanów. Sprawę dotyczącą przedsiębiorców co do wymienionych punktów na przedstawienia proboszczów mogą uregulować Ordynariusze diecezjalni.

POGRZEBY.

Zasady prawne o pogrzebach według nowego kodeksu są wyłożone w Wiadomościach Archidiecezjalnych za rok 1923 str. 28 i 43, uważam jednak za potrzebne tu je uzupełnić praktycznymi uwagami.

1. Pogrzeb zasadza się na trzech czynnościach: 1. wyprowadzenie nieboszczyka z domu do kościoła, 2. odprawienie nabożeństwa pogrzebowego w kościele, 3. wyprowadzenie z kościoła na cmentarz (Kan. 1204). Pierwsza czynność należy zawsze do proboszcza parafii nieboszczyka t. j. tej parafii, w której nieboszczyk miał stałe lub niestałe mieszkanie; dwie następne czynności należą do kościoła pogrzebu.

2. Każdy wierny ma prawo wybrać sobie za życia miejsce pogrzebu, a więc grób, cmentarz i kościół, za wyjątkiem osób wyliczonych w prawie, ze względu, że im ten przywilej niesłuży albo dla których dawno prawo wskazało miejsce pogrzebu (Wiad. Arch. str. 29 r. 1923). O własnościach wyboru było wyżej przy mowie o grobach już wyłożone. Prawo kościelne (Kan. 1225) wskazuje kościoły, które mogą być wybrane na miejsca pogrzebu: a) kościół parafjalny; b) kościół zakonny to jest zakonu wyjątego, który ma prawo posiadać swe groby w kościele lub cmentarz przy kościele, kto bowiem wybiera sobie ich kościół ten samem i ich cmentarz i naodwrot (Kan. 1208 § 2, 1226 § 1, 1228 — Rytuał rzymski, De exequiis). Obecnie u nas w Polsce grzebanie wiernych zmarłych pod kościołem nawet zakonny — prócz zakonników — w ścisłym znaczeniu jest wzbronione, a również wzbronionem jest grzebanie na cmentarzu kościelnym; innego cmentarza u nas zakony nie posiadają, a cmentarz ogólny jest cmentarzem parafjalnym, przeto u nas kościoły zakonne nie mogą być wybierane na miejsca pogrzebu; chyba że odmienna jest ordynacja diece-

zjalna; c) kościół, którego nieboszczyk był patronem, a że u nas patronatu niema, przeto nie może być o tem mowy; d) inny kościół w którym jest dozwolonem odbywać pogrzeby — dotychczas w naszych djecezjach a przynajmniej w Warszawskiej, żadna taka ordynacja nie istnieje. Ordynariusz ma prawo określić, w jakim kościele mogą się odbywać pogrzeby.

3. Gdy jest wprowadzenie nie do kościoła własnej parafii, lecz do innego kościoła wyjątego, proboszcz prowadzi ciało właściwie pod krzyżem kościoła pogrzebu, do drzwi kościoła pogrzebu, dlatego, że dawniej ciało zmarłego podczas nabożeństwa żałobnego stało w przysionku wewnętrznym nie w nawie (S. C. EE. et R. R. 1 aug. 1902), co u nas się nie praktykuje; jeżeli na cmentarz, stanowiący własność zakonu wyjątego, a przeto na cmentarz wyjęty — prowadzi tylko do drzwi cmentarza. Jeżeli cmentarz pojedynczy lub wspólny i kościół cmentarny jest powierzony jakiemu zakonowi, to zakonnicy są tylko kapelanami, ani cmentarz ani kościół cmentarny nie są wyjętymi, podobnie jak nie jest wyjętym cmentarz i kościół cmentarny pojedynczy lub wspólny z pod jurysdykcji proboszcza, chociaż przy takowych jest lub są kapelani pod rozmaitymi tytułami, utrzymywani przez miasta, rady administracyjne kościelne (D'Angelo; Bertoletti, Syll. Cos. t. I p. 352).

W niektórych krajach bractwa mają własne kościoły lub kaplice i własnych kapelanów, u nas tego niema, otóż Św. Kongr. Rytów na d. 10 grudnia 1703 orzekła, że proboszcz ma prawo odprawić nabożeństwo pogrzebowe w kościele lub kaplicy brackiej przy zwłokach swego parafjanina; przy zwłokach zaś obcego parafjanina odprawia kapelan bractwa.

Bractwo może iść na pogrzeb swych członków ale z proboszczem, bez proboszcza iść nie może i kapelan bractwa nie może iść na pogrzeb bez zezwolenia proboszcza. (kard. Gennari. Quis. can. n. 167).

Na pogrzeb z kościoła zakonnego zakonnicy winni wezwać proboszcza miejscowego, albowiem tylko proboszcz może prowadzić procesję i z kościoła zakonnego nawet wyjątego poza kościołem; gdyby proboszcz odmówił lub nie przybył, po kwadransie czekania zakonnicy mogą iść sami na cmentarz najkrótszą drogą. (Pont Corn. 12 novemb. 1922; 10 novemb. 1925 ud can. 462,72; 1293).

4. Kanon 1230 § 7 podaje przepisy co do miejsca pogrzebu zwłok przywiezionych do miasta z *provincji*.

Jeżeli nieboszczyk posiadał w danem mieście stałe lub niestałe zamieszkanie (domicilium vel quasi domicilium), pogrzeb należy do właściwego proboszcza; jeżeli nieboszczyk za życia wybrał kościół pogrzebu, odprawienie takowego należy do kościoła wybranego; jeżeli zaś i wyboru nie było pogrzeb

należy nie do proboszcza stacji, lecz do kościoła katedralnego, jako do kościoła pryncypalnego w mieście, bez względu czy przy katedrze jest parafia lub niema parafji, gdyż pogrzeb należy do zarządzającego kościołem katedralnym t. j. do kapituły. (S. C. C. 7 febr. 1753; 27 maji 1893; 27 aug. 1904; Mon. Eccl. vol. IX par. I pag. 121; kard. Gennari. Quist. can. n. 163).

5. Co do pogrzebów zmarłych w szpitalach, lecznicach, kolegiach lub zakładach dobroczynnych, to takowe jak stanowi Kan. 1222, należą do proboszcza ich własnej parafji na ogólnych zasadach prawa (kan. 1276—1218), nie zaś do proboszcza terytorjum lub do kapelana instytucji; a to na tej podstawie, że ludzie tego rodzaju nie mają woli pozostawać w danym zakładzie na stałe, a więc nie nabywają ani stałego ani niestałego zamieszkania, są przejściowoi; gdyby jednak ktoś z takich pensjonarzy postanowił pozostać na stałe, to nabywa tytułu zamieszkania. Dawne prawo (cap. 3 De sepult. in 6) rzuca na tę kwestję właściwe światło, tak mówi: kto mając mieszkanie stałe w mieście udał się na wieś dla odpoczynku, dla rozrywki, na mieszkanie letnie, albo nawet dla pilnowania i zebrania owoców lub płodów ziemnych, które wynajął, i tam umiera, nie wybrawszy sobie miejsca pogrzebu za życia, ma być pochowany w swej parafji zamieszkania lub w grobie swych przodków. To samo się stosuje do tych, co umierają w szpitalach, kolegiach, przytułkach niewyjętych i nieposiadających własnego cmentarza (S. C. C. 24 novem. 1688; 19 maji 1888).

Jednak kanon dodaje: „o ile temu nie przeczy prawo partykularne lub przywilej“. Przywilej taki może być udzielony na Synodzie djecezjalnym lub może powstać z umowy proboszczów (Acta A. Sedis 1920 r.), czego u nas niema. Jest np. w Warszawie prawo partykularne — dawne, wydane przez Władzę duchowną Archidiecezji, pozwalające kapelanom szpitali wyprowadzić wprost ze szpitala na cmentarz, gdyby jednak miało być nabożeństwo przy ciele lub miało iść więcej kapłanów niż jeden, czyli jednym słowem jeśli ma być pompa pogrzebowa, pogrzeb należy do proboszcza zamieszkania zmarłego; a to w myśl stat. 6 Synodu; zresztą na zasadzie tegoż statutu Ordynariusz ma prawo decyzji w wątpliwościach.

6. Jest dawne zarządzenie Władzy Archidiecezjalnej aby na żądanie rodziny towarzyszył krzyżowy z krzyżem czyto przy wprowadzeniu ciała do kościoła czy to przy wyprowadzeniu na cmentarz. Na eksporcie bez kapłana wysyłać krzyżowego z krzyżem dla wprowadzenia do kościoła winna parafia zmarłego, dla wyprowadzenia na cmentarz — kościół pogrzebu; może zresztą nastąpić umowa między proboszczami. Wysłanie z krzyżem krzyżowego należy do ceremonji pogrzebowych, kościelnych, prawo bowiem kanoniczne określa pod krzyżem którego kościoła duchowieństwo ma postępować na pogrzebie.

Z tej więc podstawowej zasady wypływa, że na pogrzeb bez księdza nie może wysyłać krzyżowego ani tabor cmentarny ani przedsiębiorca ani żadna instytucja lub stowarzyszenie lecz odpowiedni kościół.

Krzyż na pogrzebie ma być jeden (S. R. C. 23 apr. 1895; 8 iunii 1899) i to kościoła pogrzebu, chyba że kapituła bierze udział w pogrzebie kolegalnie czyli gremjalnie, wówczas bowiem całe duchowieństwo postępuje pod krzyżem kapituły i wchodzi do kościoła z wzniesionym krzyżem kapituły nawet do kościoła zakonnego, ale podczas nabożeństwa w kościele ma być użyty krzyż kościoła pogrzebu; pod krzyżem parafjalnym dochodzą tylko do drzwi kościoła zakonnego.

7. Eksportuje z domu do kościoła proboszcz czyli proboszcz ma prawo przybrać się w stułę i kapę, jeżeli kapa jest używana, proboszcz ma prawo pokropić nieboszczyka i prowadzić; także prawo ma ten kto w pogrzebie uczestniczy w zastępstwie proboszcza *vice* - proboszcz lub wikariusz (S. R. C. 21 iul. 1855 r.; jeżeli w eksporcie bierze udział kapituła lub nawet pojedynczy kanonik, proboszcz zaś osobiście nie uczestniczy lecz jego zastępcą, „*decet*“, wypada, aby ten ustąpił stuły kanonikowi (S. C. C. 24 martii 1906).

8. Życzeniem Kościoła jest, żeby proboszcz odprawił przy ciele zmarłego parafjanina *exequiae*, t. j.: a) eksportował ciało zmarłego parafjanina do kościoła; b) w kościele odśpiewał lub odmówił jeden nokturn i laudesy; c) odprawił Mszę św. za zmarłego, jednak odprawienie Mszy św. nie jest rzeczą konieczną, wystarcza bowiem Msza odprawiana przez proboszcza (pro populo), chyba że rodzina ofiaruje stypendjum specjalne za duszę zmarłego; d) odśpiewał lub odmówił przepisane modlitwy z Rytuału przy pokropieniu zwłok; kończy swój obowiązek z wierszem *Anima ejus* — przy czem gaszą światło; albowiem z urządzeniem cmentarza zdala od miast lub wsi ustał obowiązek proboszcza prowadzić pogrzeb na cmentarz; w razie gdyby eksportował z kościoła na cmentarz ma prawo żądać za to osobnego wynagrodzenia (Rivarolo, *Il governo della parrocchia* Tit. II c. III a. 2 n. 32; de Herdt t. III n. 262; Gemari, *Quist. can.* n. 17).

9. Pogrzeb dzieci, które doszły do używania rozumu, co może być i przed ukończonym 7 rokiem, a już po 7 latach zawsze, ponieważ takie dzieci mogły już grzech popełnić, ma być odprawiony rytmem dorosłych, choćby takie dzieci jeszcze nie były u I komunji. Przy pogrzebie dzieci przed dojściem do rozumu odmawiają się modlitwy z Rytuału pro *parvulis*, Msza św. *de Angelis*, nie dzwoni się, a gdyby był zwyczaj dzwonięcia, to nie należy dzwonić żałobnie lecz radośnie.

10. Katafalk winien być okryty czarnem suknem (S. R. C. 21 iul. 1855, *Les Messes papales solennes* wyd. w Rzymie

u Desce'a), u nas niesłusznie okrywają suknem czerwonym; czerwony kolor jest żałobnym dla papieża celebrującego, nie dla katafalka; dla dzieci zmarłych przed używaniem rozumu może być okryty suknem białem. Lichtarze stawiać należy przy katafalku żelazne lub drewniane oddzielne od ołtarzowych. Nie wolno urządzać nad katafalkiem baldachimu dla nikogo, nawet dla biskupa lub kardynała, jedynie można urządzić baldachim nad katafalkiem, na którym są złożone zwłoki papieża; nad katafalkiem podczas nabożeństwa za zmarłego papieża bez zwłok papieża nie może być baldachimu (S. R. C. 4 iul. 1879). Nie wolno na katafalku umieszczać portretów zmarłego (S. R. C. 30 aprilis 1896), wolno umieszczać wszelkie oznaki godności piastowanych przez zmarłego, byleby te w czem nie obrażały religji.

11. Według przepisów kościelnych rodzina dostarcza na pogrzeb światło, naturalnie świece woskowe, świece zapalone niesie i duchowieństwo i rodzina i wierni na eksporcie z domu do kościoła, w kościele świece stawiają wokoło katafalka. Całe to światło pozostaje na dobro kościoła i proboszcza kościoła pogrzebu (S. C. EE. RR. 5 maii 1617), a jeżeli kościołem pogrzebu nie jest kościół właściwej parafji, to czwarta część światła idzie na korzyść proboszcza właściwej parafji. U nas wyszło z użycia używanie światła na eksporcie przez duchowieństwo i rodzinę, natomiast przyjęto, że kościół daje światło w kościele i za to słusznie należy się kościołowi opłata. Jako pozostałość u nas zachował się jedynie zwyczaj, że bractwa na pogrzeby występują ze światłem.

12. Kościół przepisuje, aby zmarłym dzieciom niewinnym, które jeszcze nie doszły do używania rozumu położyć na głowie wianuszek z kwiatów żywych, a tak samo na trumnie położyć wieniec z takichże kwiatów żywych; na trumnach zmarłych po nad lat 7 wieńców kłaść nie wolno. U nas wprowadzony zwyczaj obstawiania katafalka roślinami, kwiatami, składania na trumnie wieńców, noszenia takowych jest niezgodny z duchem kościoła; proboszcz może o tem tłumaczyć wiernym jeżeli zaś jest taka praktyka ma się zachować biernie. (Patrz Przegl. Kat. r. 1893, str. 17). Jest starożytny zwyczaj (Armellini, Lezioni popolari di Archeol. christiana) rzucania kwiatów na katafalk lub trumnę, w Rzymie na grobie swych zmarłych kładą wiązanek z kwiatów żywych. Zawieszanie wewnątrz kościołów lub kaplic albo w przedsionkach blach od trumien z nazwiskami i wieńców jest niezgodne z przepisami kościelnymi (S. R. C. 22 maii 1896).

13. Kler zaproszony na pogrzeb zbiera się w kościele parafjalnym lub katedralnym, jeżeli uczestniczy kapituła, na dany znak dzwonem; tu się ubiera i z kościoła idzie procesjonalnie do domu, w którym się znajduje nieboszczyk, zkąd pro-

wadzi nieboszczyka do kościoła pogrzebu lub wprost na cmentarz. U nas ze względu na znaczne odległości w praktyce to nie jest stosowane.

14. Jeżeli ryt pozwala na odprawienie przy ciele kilku Mszy św. w kolorze czarnym in die obitus, wówczas wolno i kilka razy w ciągu dnia np. po każdej takiej Mszy odśpiewać kondukt przy ciele. Kościół zabrania odśpiewania konduktu i dzwonienia w te dni, w które zabrania odprawienia Mszy św. w kolorze czarnym in die obitus, przy ciele, mianowicie w dni: Bożego Narodzenia, Zmartwychwstania Pańskiego, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha św., Bożego Ciała, Wniebowzięcia i Niepokalanego Poczęcia N. M. P., św. Jana Chrzciciela, św. Józefa, św. Piotra i Pawła, Wszystkich Świętych, Poświęcenia Kościoła i Głównego Patrona (S. R. C. 8 jan. 1904 r.).

15. *Quarta funeraria* inaczej zwana portio canonica.

Papież Leon III (795—816 Vermeersch, Epitome Jur. Can. 1922) wprowadził przepis, że, jeżeli parafjanin zmarły jest chowany z innego kościoła nie z parafjalnego, dla słusznych i prawnych powodów, proboszcz parafji zamieszkania nieboszczyka ma prawo do pewnej części z opłaty wniesionej w gotówce lub w naturze kościołowi pogrzebu z racji pogrzebu, — a to dlatego, że skoro za życia nieboszczyk przyjmował Sakramenta św. od proboszcza, miał prawo wezwania proboszcza, aby mu administrował Sakramenta, to po śmierci proboszcz nie może być pozbawiony dochodu z racji pogrzebu. *Aequum est, pisze Sebastianelli, Prael. Jur. Can. I p. 306, ut dum liberales in alias Ecclesias esse possint (sc. parochiani) ac velint, quandam saltem liberalitatis speciem in propriam parochialem Ecclesiam exhibeant.* Nazwana jest ta część quarta, lecz nie koniecznie ma być czwarta, Klemens III, Papież, zapytany w tej sprawie odpowiedział: *Secundum rationabilem consuetudinem regionis illa justitia circa medietatem, vel tertiam, vel quartam partem pro locorum diversitatibus, attendatur*; nowy kodeks (kan. 1236 § 1) nie nazywa tej części quarta lecz ogólnie portio paroecialis—część parafjalna, ustala ją zwyczaj, dekret Ordynariusza lub statut Synodalny np. Synod Arch. Warsz. z 1922 r. w stat. 142 § 2 określa ją na czwartą część z całkowitej sumy pobranej z racji pogrzebu bez żadnego potrącenia jakichkolwiek wydatków. Część ta nie obowiązuje interesantów lub rodzinę lecz tego, który pobrał opłatę za pogrzeb t. j. przełożonego kościoła pogrzebu.

Powiedziano: „dla słusznych i prawnych powodów“, jeżeli bowiem przełożony obcego kościoła przyjmuje i odprawia pogrzeb bez słusznych i prawnych powodów obowiązany jest proboszczowi nieboszczyka oddać całkowicie pobraną sumę z tytułu pogrzebu.

Według prawników część ta oprócz ogólnej wyżej podanej zasady należy się proboszczowi zmarłego:

- 1) od pogrzebu kardynała lub biskupa odbytego w innym kościele nie w parafialnym,
- 2) gdy nabożeństwo pogrzebowe poraz pierwszy nie było odprawione w sam dzień pogrzebu lecz później choćby po pochowaniu ciała (S. C. C. 29 iul. 1904),
- 3) jeżeli w dzień pogrzebu nabożeństwo było odprawione w kościele parafialnym bardzo skromnie, a następnie potem w innym kościele na zamówienie rodziny odprawia się z wielką pompą (S. C. EE. RR. 3 aug. 1624),
- 4) quarta należy się nie tylko od nabożeństwa w pierwszy ale i w drugi dzień (S. C. EE. RR. 3 aug. 1862) po śmierci,
- 5) gdy nabożeństwo pogrzebowe zostało odprawione w kościele parafialnym, a ciało jest chowane w innym kościele bez nabożeństwa np. zakonnym „funus in alia, tumulatio in altera“, należy się quarta kościołowi, w którym nieboszczyk jest chowany (S. R. C. 14 iunii 1845, Vermeersch, Epitome Jur. Can. 1922),
- 6) gdy nieboszczyk miał kilku proboszczów, bo miał dwa lub trzy zamieszkania, quarta winna być podzielona między proboszczów (S. C. C. 10 maii 1870),
- 7) gdy nieboszczyk miał domicilium i quasi domicilium, umarł i pogrzeb odbył się w kościele quasi domicilium, proboszczowi domicilium nie należy się quarta (Mon. Eccl. vol. IX port. I p. 120); a gdyby pogrzeb odbył się w innym kościele, quarta należy się temu z tych proboszczów, w którego parafji umarł (Gennari, Quist. Can. n. 357),
- 8) gdy nieboszczyk posiadał dom na pograniczu dwóch parafji, należy do tej parafji, na którą jest główne wyjście, drugiemu proboszczowi nic się nie należy; jeżeli są wyjścia jednakowo główne na każdą z dwóch parafji, obydwaj mają prawo do quarty (S. C. C. 22 iun. 1845; S. C. EE. RR. 6 mar. 1870),
- 9) gdy nieboszczyk wybrał sobie kościół pogrzebu, rodzina zaś umieściła go w innym kościele, rektorowi kościoła wybranego należy się nie quarta lecz cała suma po odtrąceniu stypendjum według taksy djecezjalnej (S. C. C. 24 aug. 1907).

X. Dr. F. Puchalski.

Ku czci Arcypasterzy-Bohaterów.

W archikatedrze św. Jana w Warszawie dnia 7 b. m. odbył się uroczysty akt odsłonięcia i poświęcenia nagrobków wzniesionych w celu uczczenia pamięci dwóch Arcypasterzy Metropolii Warszawskiej: Zygmunta Szczęsnego Felińskiego i Wincen- tego Chościaka Popiela.

Rządy kościelne tych dwóch Biskupów, bohaterów i męczenników, przypadły na okres najśroźszego ucisku Kościoła i duchowieństwa pod zaborem rosyjskim. Władze rządowe rosyjskie upatrując w Kościele katolickim najsilniejszą ostoję Polski i ducha narodowego polskiego, wyteżyły wszystkie swe siły i zastosowały wszelkie podstępne metody represji i walki, by w pierwszym rzędzie zgniebić hierarchję kościelną i uczynić z niej powolne narzędzie dla uskutecznienia swej akcji rusyfikacyjnej. W tym celu władze carskie stosowały stanowcze środki administracyjne i polityczne, które zmierzały do zerwania łączności Kościoła polskiego ze Stolicą św. oraz usiłowały ująć w swe ręce wszystkie dziedziny życia kościelnego. Akcję pasterską biskupów polskich i kleru poddano ścisłej kontroli czynników administracyjnych i policyjnych oraz nadzorczej władzy t. zw. justic - kolegjum, a później duchownego Kolegium w Petersburgu. Własność kościelna podlegała konfiskacie, uposażenie duchowieństwa i obsadę urzędów uzależniano od władz rządowych, świątynie i klasztory zamykano lub zamieniano na cerkwie. Car rosyjski, będąc istotnie głową widzialną i faktycznym rządcą cerkwi prawosławnej, tą samą władzę co do jakości i rozciągłości usiłował narzucić Kościołowi katolickiemu na ziemiach jemu podwładnych. To też bardzo niechętnie zgodził się na częściowe ograniczenie swej wszechwładzy w umowie konkordatowej w r. 1847. W praktyce zupełnie tę umowę ignorował, a gdy niewygodną mu była, całkowicie zerwał, normując życie kościelne za pomocą cyrkularzy administracyjnych i ukazów państwowych i łamiąc bez skrupułu prawa Boskie i ludzkie, jeśli wchodził w grę interes państwowy lub wyznaniowy.

Do walki z wszechwładnym carem, zbrojnym w przemoc fizyczną i bezwzględność metod działa-

nia, wystąpił w obronie praw Kościoła i religii episkopat i kler polski. Nie ułękli się teroru, prześladowań, więzień i wygnania, nie dali się uwieść podstępnyim obietnicom poziomych zysków i nagród. Nie zapredali dziedzictwa wiary. Nie pozwolili zatruć ducha narodu jadem schizmy, ani zakazić bakcylem

azjatyckiej kultury. Przetrwali ogień próby i zwyciężyli, oparli o Opokę Piotrową i wspomagani modlitwą całego świata katolickiego.

Na czele bohaterskiego hufca hierarchji kościelnej, która trzymała od połowy 19-go wieku straż ideałów religijnych i narodowych pod zaborem rosyjskim, stali dwaj dostojni Arcypasterze-męczennicy: Feliński i Popiel. Pierwszy sprawował rządy Archidiecezji Warszawskiej zaledwie półtora roku,

a zdołał w tak krótkim czasie przejść całą gehennę cierpień i prześladowań i zapisał się złotymi zgłoskami w księdze martyrologjum Kościoła polskiego. Przybył do Warszawy niemal w przeddzień wybuchu powstania, w roku 1862. Ulice stolicy zboczyła już krew pięciu poległych. Świątynie zostały zamknięte. Sprofanowały je krwawe gwałty i rzezie, których dopuścili się nad bezbronną ludnością żoł-

dacy rosyjscy. Lud Arcypasterza powitał zimno, bo... przybył z Petersburga, a przytem wezwał wszystkich, aby nie przestając się modlić za Ojczyznę, zaniechali śpiewu pieśni zakazanych i zbrojnych wystąpień.

Młodzież nierozważna przerywa w katedrze powitalne kazanie arcypasterzowi i wychodzi hałaśliwie na znak protestu z kościoła. Ale mąż świętobliwy i roztropny patrijota, pojmujący dobrze swe posłannictwo nie daje się zrazić, mimo, że sam rząd nietaktownem i barbarzyńskiem postępowaniem utrudniał mu doniosłą misję — łagodzenia wzburzonych umysłów i serc. Zaraz po przybyciu poświęca i otwiera zbeszczeszczoną świątynię, usuwa z nich policję, otwiera wielu kapłanom wrota więzień, ożywia w duchowieństwie zapał i gorliwość, otwiera w stolicy przytułki dla dziatwy i starców, po wsiach popiera ochronki, tworzy polskie zgromadzenia żeńskie zakonne. Niestety wybuch powstania kładzie kres jego zbożnej i owocnej pracy pasterskiej. Gdy w obronie uciśnionej i mordowanej ludności wystąpił z listem protestacyjnym do cara Aleksandra II, to ten odpowiedział uwięzieniem Arcypasterza i skazaniem go na wygnanie do Jarosławia, dokąd się udał dnia 14 czerwca 1863 roku, napiętnowany przez pewien odłam społeczeństwa mianem „zdrajcy“ narodu.

Pozostawał na wygnaniu do roku 1883 jako więzień i męczennik. W tym czasie na skutek prośby papieża Leona XIII zrzekł się arcybiskupstwa, wyjechał do Małopolski i tam na pograniczu Pokucia i Bukowiny, we wsi Dźwiniaczka, oddany pracy, pozostał do śmierci.

* * *

Po wywiezieniu arcybiskupa Felińskiego w ciągu lat 20 rząd nie pozwolił na obsadę warszawskiej stolicy biskupiej. Rządy diecezji kolejno spoczywały w rękach czterech kapłanów administratorów, z których trzech również zostało skazanych na wygnanie. Dopiero w roku 1883 na skutek specjalnego układu ze Stolicą św. rząd zgodził się na obsadę osieroconej stolicy warszawskiej, którą powierzono arcybiskupowi Wincentemu Popielowi. Życie jego również było długim pasmem cierpień i żmudnych

prac w obronie wolności uciśnionego Kościoła. Przez długi okres czasu pełnił trudny urząd biskupa w Polsce pod zaborem. W r. 1863 był mianowany biskupem płockim. Za niewykonanie rozkazu rządowego wysłania asesora do samowolnego kolegium petersburskiego został wywieziony do Nowogrodu, gdzie przebywał na wygnaniu w ciągu lat 7. W r. 1875 po powrocie do kraju został biskupem wrocławskim, a następnie arcybiskupem warszawskim. Czasy jego rządów były okresem najcięższego uciśku Kościoła i narodu, on bowiem widział zamykanie klasztorów, czytał prześladowania unitów, opłakiwał niszczenie przeszłości naszej, patrzył na brutalność Hurki, Apuchtina i ich następców. Kochając Kościół i naród, bolał nad tem wszystkim, stawiał opór, cierpiał. Doświadczony w pracy pasterskiej zachęcał duchowieństwo i lud do pielegnowania życia religijnego i narodowego. Również sprawy społeczne i narodowe miały w nim rozumnego i gorliwego rzecznika. Niestety, w okresie zamętu rewolucyjnego w r. 1904 i 1905 jego roztropne wskazówki, zwłaszcza w sprawie strajku szkolnego, nie znalazły należytego oddźwięku w pewnym odłamie żywiołów narodowych. Podobnie jak Felińskiego, napiętnowano go niesłusznie mianem zdrajcy „sprawy narodowej“.

* * *

Historja jest mistrzynią życia. Ona wydobywa na jaw prawdziwe zasługi ludzi, w jej oświeceniu czyny, nieraz fałszywie lub niesprawiedliwie osądzone przez współczesnych nabierają właściwego znaczenia, w jej perspektywie dopiero nieraz dostrzegamy wartości i zasługi zaciemnione w walkach gorących o zasady stronnictw. Tylko ludziom wyjątkowym, duchowym przywódcom narodu dane jest poprzez mgłę waśni i namiętności partyjnych widzieć i odczuwać prawdę.

Biskup Feliński narażony za życia na niezliczone przykrości, ten sam, któremu nie szczędzono zniewag nawet w czasie jego ingresu w katedrze warszawskiej, doczekał się po śmierci zupełnej rehabilitacji i wjazdu tryumfalnego do katedry, gdy zwłoki jego sprowadzono z Małopolski do stolicy. Podobnie sprawa się miała z biskupem Popielem.

Dopiero po upływie dłuższego czasu od śmierci tego pasterza należycie oceniono jego zasługi i prace na polu życia narodowego.

Dziś, gdy na te odległe wypadki patrzymy z punktu widzenia niepodległości, gdy możemy je sądzić spokojnie, inaczej się nam one przedstawiają. I obecnie postacie biskupów - bohaterów dla dzisiejszego pokolenia urastają nietylko do znaczenia symbolów, ale i kamieni granicznych, na drodze do prawdziwego odrodzenia ducha narodu.

Z Jubileuszu Franciszkańskiego.

Święty Franciszek — za życia swego na ziemi ogólnoludzki bohater Miłosierdzia, a po siedmiu wiekach Jubilat, obwołany Hetmanem dzieła pojednania rozdartej powojennej społeczności — szczególnie dziś przestaje duchem z nami.

Przechodzi nasze wsie i miasta, szerząc „Pokój i Dobro“; zwołuje kapitułę na dziedzińcu wawelskim, odbywa przegląd sił katolickich do walki z Antychrystem, wzmacnia je swoją siłą i rozdziela po całej ziemi naszej.

Pod znakiem Franciszkańskim gromadzą się w bieżącym roku jubileuszowym zastępy rycerzy katolickich, które śmiało rzucały rekawicę zepsutemu, chcącemu żyć bez Boga i religji — światu, otwarcie głosząc: „Nie wstydzmy się Ewangelji“.

Przez cały świat katolicki idą „Wici franciszkańskie“, nawołując do nawrotu na drogę Prawdy i gotowania miejsca Królestwu Chrystusa. W Krakowie w lipcu, a potem we wszystkich miejscowościach Polski, w których przebywają duchowe dzieci Franciszka, odbywają się uroczystości jubileuszowe. Sprawozdania z odbytych obchodów we Lwowie, Poznaniu, Wilnie, Przemyślu, Grodnie, Panewniku, Kętach, Łodzi, Starogardzie, Pleszewie, Ostrowiu, Dąbrowie górniczej, Okrzeji i t. d. świadczą o żywiołowych rozmiarach, jakie przybiera w Polsce Jubileusz Franciszkański.

Krakowski Komitet jubileuszowy, związany w grudniu ub. roku, po urzędzeniu obchodów w lipcu i październiku, o których już czytaliśmy, odbył nie dawno ostatnie swoje zebranie, składając ze swych czynności szczegółowe sprawozdanie.

Trudno tu wyliczać z tego sprawozdania poszczególne prace Sekcji Komitetu; dość będzie wspomnieć, że owocem ich był udział w obchodzie krakowskim około 20 tysięcy miłośni-

ków świętego z całej Polski, nie pomijając najdalszych stron naszej Ojczyzny, jak Nowa - Mysz w diecezji Pińskiej i Ostróg w diecezji Łuckiej, oraz zawiązanie kilkudziesięciu Komitetów miejscowych do urządzenia obchodów w ciągu roku jubileuszowego.

Zebrana przez Sekcję Skarbową kwota 24.769 zł. na obchód jubil. świadczy wymownie o wielkiej ofiarności miłośników Świętego. Liczne wydawnictwa o św. Franciszku jakie się dotąd ukazały, dowodzą wielkiego zainteresowania się najszerszych warstw naszego społeczeństwa postacią św. Biedaczka z Assyżu. Szereg wygłoszonych odczytów (w samym Krakowie 37) o św. Franciszku, które przyczyniły się niemało do lepszego poznania Jego ideałów, świadczą także o zapale wśród naszej inteligencji. I najbardziej garną się do swojego „Umłowanego“, by im przez Sekcję Miłosierdzia otarł niejedną łzę z oczu.

Pod wpływem działania ducha franciszkańskiego, jaki unosił się nad tłumami uczestników obchodu jubileuszowego i wstąpił do serc tych tysięcy rzesz ludzkich wraz z Ciałem Zbawiciela, gdy Je przyjmowały w Generalnych Komunjach świętych, rozpoczyna się już odrodzenie moralne narodu.

Odrodzenie życia na wzór Ewangelji, wskreszenie zdrowej katolickiej opinii, prowadzić będzie naród Polski do twórczej akcji katolickiej i skupienia narodowego na każdym polu życia społecznego.

To też w rozkazie dziennym Franciszkańskim jest dziś rzeczywiście miejsce na uznanie i wdzięczność dla tych wszystkich, którzy przyczynili się do tego zbożnego dzieła.

Podziękować należy przeto Władzom świeckim za wzięcie udziału w obchodach jubileuszowych; Prezydentowi miasta Krakowa, za szczególne poparcie akcji Komitetu; Kuratorjum szkol. i Władzom wojskowym za udzielenie miejsc na noclegi; Redakcjom czasopism i autorom za umieszczenie sprawozdań o jubileuszu i referatów, oraz wydanie jubileuszowych numerów; Teatrom za wystawienie sztuk Franciszkańskich, wreszcie wszystkim tym, którzy nie szczędzili czasu i pracy dla uświetnienia obchodów.

Podziękowanie to wyraził Zarząd Rady Głównej III Zakonu w Polsce na ostatniem zebraniu Komitetu. Ojciec Święty zaś przy piśmie z dnia 19 października b. r. nadesłanem na ręce Prezesa komitetu ks. Rektora M. Jeża udzielił osobom pracującym w Komitecie Apostolskiego Błogosławieństwa.

Dalsze prace Komitetu jubileuszowego do których należyć będzie także wydanie „Pamiętkowej księgi jubileuszowej“ zawierającej całokształt obchodów jubileuszowych w Polsce, obejmie Rada Główna III Zakonu.

Jubileusz franciszkański skończy się dnia 4 październi-

ka przyszłego roku. Do tego dnia odbywać się będą w różnych częściach Polski miejscowe obchody jubileuszowe. Snuć się będzie dalej nie franciszkańska, wiązać się będzie dalej sieć sznurów tercjarskich, zabezpieczać się będzie społeczeństwo polskie od szaleństwa nienawiści, wyrażonej w fałszywym haśle: „walki klas“ — aż nastąpi za przyczyną św. Franciszka pogodzenie w duchu Chrystusa, w duchu „Pokoju i Dobra“ i ujawni się perła sprawiedliwości z miłością — miłość, która buduje na opoce i wydaje cudny kwiat i owoc prawdziwego braterstwa. Im bardziej ważką będzie akcja Franciszkańska tem prędzej wróci Polska do równowagi i wszyscy Jej synowie uzyskają upragniony „Pokój i Dobro“.

Komitet jubileuszowy 700-nej rocznicy śmierci św. Franciszka z Assyżu.

Kraków, ul. Franciszkańska L. 4.

KRONIKA.

CZYNNOŚCI JEGO EMINENCJI ARCYPASTERZA: Dnia 30 października o g. 5 po poł. J. Em. był w Ratuszu na rozpoczęciu Zjazdu Polskiej Macierzy Szkolnej.

Dnia 1 listopada o g. 9 i pół r. J. Em. dokonał w kościele Bożego Ciała na Kamionku poświęcenia ołtarza polowego dla harcerstwa polskiego, poczem wygłosił przemówienie do licznie zebranej młodzieży harcerskiej.

Tegoż dnia o g. 11 J. Em. celebrował w kościele Wszystkich Świętych Mszę Pontyfikalną.

Dnia 2 listopada o g. 10 r. J. Em. odprawił w katedrze nabożeństwo żałobne i wszystkie ceremonje, związane z Dniem Zadusznym.

Dnia 4 listopada o g. 10 r. z powodu otwarcia „Tygodnia Akademika“ J. Em. Arcypasterz odprawił Mszę Św. w kościele PP. Wizytek.

Dnia 6 listopada o godz. 8 i pół J. Em. odprawił Mszę Św. w kaplicy SS. Magdalenek przy ulicy Żytniej.

Dnia 7 listopada o g. 3 po poł. J. Em. dokonał w Jabłonnie poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę tam nowej świątyni pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Korony Polskiej, poczem do licznie zebranych parafjan wygłosił przemówienie.

Dnia 11 listopada o g. 10 r. w rocznicę uwolnienia się Polski z pod przemocy niemieckiej J. Em. odprawił w katedrze uroczystą Mszę Świętą na intencję pomyślności Ojczyzny.

Dnia 12 listopada o g. 5 i pół po poł. J. Em. był w gimnazjum św. Stanisława na akademji, urządzonej przez uczniów tej szkoły ku czci św. Stanisława Kostki.

Dnia 13 listopada o g. 8 r. J. Em. odprawił Mszę Św. w kościele OO. Jezuitów. Tegoż dnia J. Em. był w Filharmonji na akademji szkolnej urządzonej ku czci św. Stanisława Kostki.

Dnia 14 listopada o g. 12 w poł. J. Em. dokonał poświęcenia pomnika Chopina.

Dnia 15 listopada o g. 9 rano J. Em. odprawił w katedrze w diecezji wzięcia rocznicę zgonu ś. p. Henryka Sienkiewicza nabożeństwo żałobne.

Dnia 18 listopada o g. 5.15 po poł. J. Em. dokonał w sali resursy obywatelskiej otwarcia kiermaszu Nar. Org. Kobiet.

Dnia 22 listopada o g. 4 po poł. J. Em. odbył u siebie w pałacu sesję z członkami „Consilium Vigilantiae“.

Dnia 23 listopada o godz. 4 i pół J. Em. zaszczycił swoją obecnością walne zebranie Katolickiego Związku Polek.

Dnia 26 listopada o g. 5 J. Em. zaszczycił swoją obecnością walne zebranie Chrz. Tow. Obrony Kobiet w sali Pompejańskiej Hotelu Europejskiego.

Dnia 27 listopada o g. 12 w poł. J. Em. był na otwarciu wystawy w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych.

Dnia 30 listopada i 1 grudnia J. Em. przewodniczył na konferencji Księży Biskupów.

Dnia 1 grudnia o g. 5 po poł. J. Em. był na sesji u p. Marszałka Rataja w sprawie budowy przyszłej świątyni pod wezwaniem Opatrzności Bożej.

Dnia 3 grudnia o g. 10 rano J. Em. odprawił w katedrze żałobne nabożeństwo za duszę poległych za wolność Ojczyzny, poczem dokonał poświęcenia pomnika ku ich czci.

Dnia 4 grudnia o g. 5 po poł. J. Em. był w gimnazjum imienia E. Plater Zyberkówny na akademji ku czci św. Franciszka z Assyżu

Dnia 7 grudnia o g. 10 J. Em. odprawił żałobne nabożeństwo za dusze ś. p. Arcybiskupów: Felińskiego i Popiela, poczem dokonał poświęcenia dwóch pomników zmarłych Dostojników Kościoła.

Dnia 8 grudnia o godz. 10 r. J. Em. odprawił Mszę Św. w kaplicy Siostr Zgromadzenia Rodziny Marji przy ulicy Żelaznej.

Tegoż dnia o godzinie 6 J. Em. dokonał poświęcenia sali Chrześ. Związku Służby domowej przy ulicy Kredytowej 14.

Dnia 9 grudnia o godz. 11 rano J. Em. był na otwarciu Zjazdu Ziemianek w sali T. C. R., gdzie do zebranych wygłosił dłuższe przemówienie.

Tegoż dnia o godz. 5 po poł. J. Em. złożył u siebie w pałacu wraz z Duchowieństwem warszawkiem życzenia nowomianowanemu Kardynałowi J. Em. ks. Arcybiskupowi W. Lauri'emu, Nuncjuszowi Apostolskiemu w Polsce i wręczył Mu na pamiątkę od Duchowieństwa Archidiecezji kielich złoty.

Dnia 11 grudnia o godz. 9 w. J. Em. wydał na cześć J. Em. Kardynała Lauri'ego raut, na którym były reprezentowane: zagraniczny korpus dyplomatyczny, sfery parlamentarne, świat naukowy i polityczny, generalicja, municypalność oraz liczne organizacje społeczne.

Dnia 12 grudnia o g. 9 r. J. Em. odprawił w katedrze Mszę Świętą z racji Zjazdu inspektorów szkolnych.

Dnia 13 grudnia o godz. 2.10 po poł. J. Em. wyjechał do Rzymu, aby wziąć tam udział w konsystorzu papieskim i aby przewodniczyć pielgrzymce młodzieży polskiej, udającej się do Rzymu na uroczystość 200-setnej rocznicy kanonizacji św. Stanisława Kostki.

Episkopat Polski w obronie Kościoła, rodziny i moralności publicznej. Prasa stołeczna podaje następujący komunikat z ostatniego Zjazdu Episkopatu Polskiego. Przedmiotem narad i uchwał zebrania Księży Biskupów w dniach 30 listopada i 1 grudnia r. b., była bardzo poważna sytuacja społeczeństwa i Kościoła.

Dzięki wzrastającemu zanikowi praworządności, rośnie komunizm i zagraża przyszłości Polski, kiedy równocześnie na ostoję wszelkiego zdrowego ustroju, Kościół Katolicki, wala, się gromy.

Prasa antykatolicka tak wzrosła, że w samej stolicy powstają dwa duże nowe dzienniki ze zdecydowaną wrogą Kościołowi tendencją, gloryfikując np. rząd meksykański, albo uderzając na wpływ Kościoła w publicznym wychowaniu, albo plując najświętsze rzeczy ohydnyimi utworami. Wszystkie te dzienniki uchodzą za takie, które są popierane przez sfery oficjalne.

Zmysł publiczny moralny jest obrażany bezkarnością wobec przedstawień publicznych, które urągają wszelkiej przyzwoitości, a cynizmem rozwiązłym zatruwają dusze młodego pokolenia.

Sekciarstwo doznaje opieki ze strony pewnych czynników ze szkodą dla katolicyzmu i depcze istniejące prawa, a nie raz bezkarnie chwyta się publicznego gwałtu.

Mimo Konkordatu, nieuregulowane dotąd stosunki pomiędzy Kościołem a władzami, odbijają się na wewnętrznym ustroju fatalnie.

Przy tem wszystkim przygotowuje się ustawa małżeńska, która Kościołowi i społeczeństwu daje powód do najważniejszych obaw o przyszłość chrześcijańskiej rodziny w Polsce. Wszystkie te względy spowodowały cały szereg decyzji Konferencji Biskupów, zmierzających do obrony praw Kościoła Chrześcijańskiego, charakteru rodziny, jak i publicznej moralności.

CHRZEŚCIJAŃSKIE TOWARZYSTWO OCHRONY KOBIET.

Wielkie spustoszenie jakie wywołała wojna we wszystkich dziedzinach życia ludzkiego, a przede wszystkim w dziedzinie ducha, skłania Towarzystwo Ochr. Kobiet do podjęcia

wszelkich możliwych usiłowań w celu wzmożenia działalności i pobudzenia do czynu zubożonego społeczeństwa.

Obniżony poziom etyczny starszego pokolenia deprawuje młodzież. Ogólno — światowe przesilenie ekonomiczne, zastój w przemyśle i redukcje w posadach, brak zarobku — wszystko razem wytwarza niezliczone zastępy młodych dziewcząt, które pozbawione podstaw moralnych i fachowego wykształcenia, znaleźć się mogą na groźnej pochyłości, z której do upadku krok tylko jeden. A te dziewczęta to przyszłe matki polskiego prawodawcy, polskiego żołnierza, polskiego robotnika, to przyszłe kapłanki domowego ogniska.

Tow. Ochrony Kobiet założone w Szwajcarii pod koniec ubiegłego stulecia przez niepospolitego mężczyznę p. Genoud, w Polsce 1902 r. przez człowieka o wielkiem sercu Gustawa Hr. Przeździeckiego, postawiło sobie za zadanie od początku swego istnienia ochraniać kobietę od wszelkiego zła moralnego i fizycznego, jakie jej grozić może.

Otoczenie duszy dziewczęcia pancerzem niewzruszonych zasad, ułatwienie jej walki zwycięskiej z czyhającym na nią legionem wrogów przez dostarczenie troskliwej opieki, przez wychowanie troskliwe, przez zaopatrzenie w broń cnoty, wiedzy, oświaty, kultury i możliwości zdobywania własnymi siłami środków do życia — oto zadanie naczelne Towarzystwa.

Tow. Ochrony Kobiet działało wiele w całym świecie. Pracuje wspaniale we Francji, Szwajcarii, Niemczech, Anglii, Belgii, Hiszpanii, Holandji, Włoszech. Cała Ameryka zasiana jest siecią instytucji Towarzystwa. Nawet w Azji, Afryce i Australji powstały i rozwijają się pomyślnie oddziały Tow. Ochr. Kob. Centralny Komitet i władze naczelne znajdują się we Fryburgu szwajcarskim, jako w domu macierzystym i w miejscu urodzenia swego założyciela p. Genoud. W Polsce oprócz Warszawy mamy Filje: w Wilnie, Grodnie, Kielcach, Radomiu, Lublinie, Mysłowicach, Katowicach, Lublińcu, Królewskiej Hucie, Włocławku, Łodzi, Sandomierzu. Ponadto Sekcje Ochrony Kobiet przy Zw. Katol. Kob. w Krakowie i Lwowie, oraz Poznańskie Tow. Opieki Dworcowej, będą naszą Filją. Chcemy zorganizować obecnie Wołyń i należałoby, aby całe państwo Polskie było pokryte siecią naszych placówek.

Zakładamy Bursy dla uczennic, schroniska, hoteliki, ogniska, sale zajęć, kursa kroju i szycia, placówki drobnego przemysłu, biura pośrednictwa pracy, „Przystanie“ dla moralnie zaniedbanych i t. p. Nadto zorganizowaliśmy opiekę nad podróźnikami przez Misje Dworcowe, oraz dążymy do skoordynowania opieki nad młodymi emigrantkami na wychodźstwie.

Wszystkie oddziały Tow. Ochrony Kobiet zagranicę bardzo chętnie pragną otoczyć swym zainteresowaniem emigrantki polki, lecz proszą o następujące dane:

- 1) Imiona i nazwiska emigrantek.
- 2) Daty wyjazdu.
- 3) Kierunek podróży.
- 4) Nazwę miejscowości z której wyjeżdżają.
- 5) Nazwy kraju do którego się udają.

Te wszystkie dane powinny być przysłane do nas do biura Zarządu Tow. Ochr. Kobiet. Warszawa Czackiego 10 m. 10. skąd my je prześlemy zagranicę.

Byłoby bardzo doniosłem aby Wielebni Księża Proboszczowie zechcieli ostrzegać, a nawet zabraniać młodym dziewczętom przyjmowania opieki i pomocy w wyjeździe i podróży od faktorów żydów którzy je wyzyskują pieniężnie a często na bezdroża prowadzą. Dziewczęta i młode mężatki wyjeżdżające zagranicę powinny się zwracać do nas (Czackiego 10) a my zaopiekujemy się niemi bardzo chętnie t. j. po porozumieniu z linią okrętową albo z opieką Polską nad emigrantkami damy listy polecające do naszych Filij, oraz Misji Dworcowych zagranicą.

Duże zainteresowanie i sympatję dla naszej akcji okazują PP. Wojewodowie i Starostowie, którzy przyrzekli polecić panom referentom paszportowym wręczenie młodym emigrantkom ostrzegawczych odezw naszego Towarzystwa. Te odezwy posiadać będą adresy naszych Towarzystw i Misji Dworcowych tak w Polsce jak i zagranicą.

Mamy nadzieję, że Czcigodne Duchowieństwo raczy przychylić się do serdecznej prośby Zarządu Towarzystwa Ochrony Kobiet i nie odmówi łaskawego poparcia naszej akcji.

W sprawie misji ludowych. Komunikujemy, że kierownictwo misji ludowych, dawanych przez Ojców Jezuitów, objął O. Stanisław Sopuch, którego siedzibą jest obecnie kolegium teologiczne w Lublinie (adres: Lublin, Bobolanum). Przeto Księża Proboszczowie we wszelkich sprawach dotyczących się misji dawanych przez Ojców Jezuitów, powinni wprost zwracać się do O. Sopucha pod wyżej podanym adresem.

Tyczy się to jedynie misji ludowych, nie zaś rekolekcji, czy dla inteligencji, czy dla szkół, lub innych prac, po które mogą się Przew. Księża zwracać do Przełożonych bliższych domów zakonu T. J., lub nawet bezpośrednio do Ojca Prowincjała J. Sawickiego, zwłaszcza, gdy chodzi o rekolekcje dla Kapłanów.

Przy tej sposobności przypominamy Szan. Konfratrom o zarządzeniu naszej władzy duchowej, by w razie misji lub rekolekcji w jakiejś parafii, sąsiedni Księża na dzień oznaczony zjeżdżali się licznie na słuchanie spowiedzi. Bez tej pomocy bowiem, misje lub rekolekcje ludowe nie wydadzą odpowiednich skutków, gdy choćby część wiernych, biorących udział w nich, bez spowiedzi odejdzie.

**Sprawozdanie ze Zlotu Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej Żeńskiej
Okręgu Warszawskiego (podmiejski)**

w Chyliczkach (Piaseczno), dnia 24.X 1926 r.

W niedzielę, dnia 24 października, Piaseczno przeżywało radosną chwilę — odbył się tu Zlot Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej Żeńskiej Okręgu Warszawskiego podmiejskiego.

Już od samego rana pociągi, nadchodzące z Warszawy, Grójca i Góry Kalwarii wyrzucały zastępy młodzieży, która nie zrażona fatalną pogodą, (śnieg z deszczem), śpieszyła licznie i ochoczo na Zlot.

Witają na stacji kolejki Grójeckiej druchny z miejscowego Stowarzyszenia z p. Patronką Marią Kotańcówną na czele.

O godz. 9 wyruszył pochód z orkiestrą i sztandarami do Chyliczek, skąd niebawem udano się na nabożeństwo do kościoła parafialnego. Mszę św. odprawił miejscowy proboszcz, ks. kanonik Kukalski, okolicznościowe kazanie wygłosił ks. Tadeusz Lisowski.

Z kościoła udano się z powrotem do Chyliczek, gdzie po wspólnej fotografii młodzież zwiedzała zakład gospodarczy i jego urządzenia. Po zwiedzeniu, Zarząd Zakładu oraz miejscowe Stowarzyszenie podejmowało przybyłych obiadem. O godz. 1 i pół przybyli z Warszawy ks. dziekan, kanonik J. Dąbrowski, Prezes Diecezjalnego Sekretariatu do spraw społ., ks. Edward Tysza, delegat do spraw społ., ks. St. Kowalczyk, Sekretarz Diec. Sekr., i Sekretarz Jeneralny ks. Marjan Gniazdowski. Po ich przybyciu nastąpiło otwarcie obrad zlotowych.

W sali zakładowej, pięknie udekorowanej, przepełnionej delegatami i gośćmi, wśród których, prócz wymienionych, zauważyliśmy ks. prał. Balulę, ks. Lisowskiego, p. Przybysza, p. Prezesa „Sokoła“, wychowawczynie i wychowanki zakładu. Obrady o godz. 2 zagał ks. Delegat Edward Tysza, zapraszając do prezydium na przewodniczącego ks. dziekana J. Dąbrowskiego, na assessorów ks. kan. Kukalskiego, p. dyr. Wyczółkowską, p. Kotańcównę i p. dyr. Chrzanowskiego. Przewodniczący dziękuję za wybór, poczem następuje odśpiewanie „Hymnu Młodzieży Żeńskiej“. Po śpiewie przewodn. udziela głosu ks. Delegatowi do wygłoszenia sprawozdania z pracy wśród młodzieży żeńskiej w Okręgu Warszawskim podmiejskim. Po szczegółowym sprawozdaniu ks. delegata następują sprawozdania poszczególnych stowarzyszeń. We wszystkich przebiega zapal i ochota do dalszej pracy, a jednocześnie poczucie i pragnienie pomocy starszego społeczeństwa. Z kolei wygłasza referat p. prof. St. Gołąb, na temat: „Zadania Druchny Stowarzyszenia w dobie obecnej“. W gorących słowach p. prof., kreśląc obraz dzisiejszej dezorganizacji naszego społeczeństwa, wskazuje za główny cel druchny odnowienie ducha katolickiego i stworzenie katolickiej szyny. Wyczerpujący referat przyjęty został z entuzjazmem przez zebranych gości.

Następuje część rozrywkowa Zlotu. Każde ze stowarzyszeń popisuje się przygotowaniami na Zlot urozmaicheniami, a więc: deklamacje, dialogi, monologi, śpiewy, żywe obrazy i t. p. Zbliża się czas odjazdu.

kończą się uroczajczenia, i ks. Sekretarz Jeneralny wygłasza referat: „Stowarzyszenie a patronat“, podkreślając najgłówniejsze cechy tego stosunku: szacunek, przyjaźń i rozumne posłuszeństwo. W zakończeniu swego przemówienia dziękuje w imieniu Sekret. Jener. Związku Młodz. Pol. przy Z. P. M. w Warszawie ks. dziekanowi za przybycie i przewodnictwo, ks. delegatowi, p. M. Kotańcównie i Stow. w Chyliczkach za zorganizowanie Złotu, Zarządowi i wychowankom Zakładu w Chyliczkach z p. dyr. Wyczółkowską na czele za ich staropolską gościnność, wreszcie gościom i druchnom, które w tak trudnych warunkach, a jednak tak licznie, przybyły na Złot. Po krótkim i serdecznym przemówieniu p. Kotańcówny, nawołującej do łączności, zapraszając do wzajemnego odwiedzania się Stow—eń, ks. dziekan Dąbrowski, życzeniem „Do widzenia“ zamyka Złot. Sala rozbrzmiewa hymnem młodzieży polskiej „Hej do apelu“ i przy świetle pochodni, w takt przygrywającej orkiestry druchny udają się na stację. Ostatnie pożegnania, wzajemne okrzyki, jeszcze pożegnalne dźwięki orkiestry i pociągi uwożą rozradowane i pełne wrażeń druchny do domów.

Warszawski Związek Młodzieży Polskiej.

Z Instytutu Misyjnego. W dn. 28 października w kościele św. Józefata przy Instytucie Misyjnym w Lublinie J. E. Ks. Metropolita Ropp udzielił święceń mniejszych wychowankom tegoż Instytutu Izydorowi Krawelowi, Wacławowi Maciulewiczowi (z diecezji Władystockiej) i Wiktorowi Działlikowi (z Wikariatu Apostolskiego Syberyjskiego). Jako archidiacon asystował ks. Metropolita Rosji Prałat Około - Kułak, a alumn pod kierownictwem ks. Rektora Chwieńko wykonali ceremonię poświęcenia na służbę Bożą młodych lewitów, sposobiących się do pracy misyjnej na Wschodzie. W niedzielę 31 października ks. Metropolita udzielił święceń djakońskich subdiaconom Wagnerowi i Baranowskiemu) obaj z Archidiecezji Mohylowskiej).

W ostatnich czasach Zarząd Towarzystwa Misyjnego rozesłał odezwy do wszystkich proboszczów w Polsce, prosząc ich o zebranie skromnych ofiar, niezbędnych dla przeprowadzenia nieodzownych przeróbek w gmachu Instytutu. Niestety jak dotychczas niktła zaledwie część Księży Proboszczów na głos ten się odezwała, ale ofiary te wpłyną, gdyż nie może być sprawa tak ważna obojętną dla ogółu Duchowieństwa w Polsce.

Orientalistyka w Instytucie Misyjnym. Od listopada r. b., w Instytucie Misyjnym w Lublinie zostały wprowadzone wykłady z nauk wschodnich, których słuchanie obowiązuje alumnów Instytutu. Oprócz alumnów, na wykłady te, prowadzone przez księdza Henryka Olchowskiego, doktora nauk wschodnich Instytutu Papieskiego do studjów orientalnych w

Rzymie, uczęszczają jako goście księży z miasta, a przede wszystkim z Konwiktu teologów Uniwersytetu Lubelskiego.

Jako przedmiot wykładów ks. prof. Cichowski wziął wiadomości ogólne o chrześcijańskim Wschodzie, zarys jego historii, stan obecny pod względem prawnym, teologicznym i liturgicznym, czyli coś w rodzaju introdukcji do nauk kościelnych wschodnich, oraz osobny kurs kwestji spornych z dziedziny sakramentów, jak to: Epikleza, azyma, komunja św. pod dwiema postaciami, chrzest przez zanurzenie i t. p. Po Nowym Roku ma być wykładana nauka o Filioque i Czyśćcu.

Oświadczenie ks. Oraczewskiego. Ks. Czesław Oraczewski złożył w Kurji Metropolitalnej następujące oświadczenie na piśmie:

„Oświadczam, że jestem i pragnę pozostać wiernym synem Kościoła katolickiego. Przeciwno dogmatom i moralno-chrześcijańskiej świadomości nie występowałem. W stosunku do Ojca Św., mojego Ordynariusza i wogóle wszystkich Biskupów katolickich zawsze byłem z najgłębszą czcą. Wystąpienie moje na tle doznanej krzywdy osobistej po zreflektowaniu się uznaje za niewłaściwe. Tytuł mej prelekcji: „Dlaczego przestałem być księdzem“ był użyty nie przezemnie, lecz przez organizatorów odczytów bez mojej wiedzy. Pragnę ze zdwojoną gorliwością nadal pracować dla sprawy Kościoła katolickiego.

Powyższe oświadczenie świadomie akceptuję dla ogłoszenia w pismach“.

(—) Ks. Czesław Oraczewski.

Dnia 2 grudnia 1926 roku.

PODZIĘKOWANIE.

Towarzystwo Oszczędności i Pomocy dla Duchowieństwa Rzymsko - Katolickiego Archidiecezji Warszawskiej dziękuje Towarzystwu Popierania Wytwórczości Polskiej w Warszawie, Aleje Jerozolimskie Nr. 43 za ofiarę 200 zł., zwłaszcza, że zawiadomiło, że w dalszym ciągu będzie stale nadsyłać ofiary.

Ponieważ Towarzystwo Popierania Wytwórczości Polskiej prowadzi bardzo pożyteczną akcję unarodawiania handlu polskiego na prowincji, zatem zasługuje na okazywanie pomocy przez propagowanie tej idei wśród parafjan, która zasługuje ze wszech miar na gorące poparcie. Towarzystwo Popierania Wytwórczości Polskiej dostarcza do wszystkich miejscowości w Polsce krajowe towary bielizniane i ubraniowe wprost z fabryk po cenach bezkonkurencyjnych. Dla niemogących płacić gotówką są uwzględnione spłaty trzy — miesięcz-

ne. Towary te są wysyłane do wszystkich stacji pocztowych franko, t. j. odbiorcy nie nie płacą za przesyłki i opakowanie.

Po szczegóły w sprawie nabywania towarów bieliźnianych i odzieżowych należy się zwracać bezpośrednio do Towarzystwa Popierania Wytwórczości Polskiej w Warszawie, alaje Jerozolimskie Nr. 43.

ZMARLI KAPŁANI:

Ś. p. Ks. Bolestaw Dąbrowski, D. 8 listopada b. r. zmarł w Karczewie ś. p. ks. B. Dąbrowski, długoletni prefekt szkół powszechnych w Warszawie.

Światło dzienne ujrzał d. 15 lutego 1874 r. w Bogutach, z Łomżyńskiej. Wychowany przez bogobojną matkę, w 1883 r. rozpoczął naukę gimnazjalną w Łomży, po skończeniu których ze złotym medalem, w 1892 r. wstąpił do Seminarjum Duchownego w Warszawie. Po trzech latach został wysłany do Akademii Duchownej w Petersburgu, którą cum eximia laude 1899 r. skończył. Święcenia kapłańskie otrzymał d. 31 grudnia 1898 r. Po powrocie z Akademii był wikariuszem w Wiskitkach, na Woli i w par. św. Antoniego w Warszawie. Od r. 1901 rozpoczął pracę nauczycielską w szkołach warszawskich, najtrudniejszą i najodpowiedzialniejszą, bo w szkołach elementarnych. Przez długie lata był jednocześnie kapłanem w zakładzie Dobroczynności dla sierot chłopców przy kościele św. Jacka w Warszawie (Zakład im. Jackiewicza) i w dwóch salach zajęć i pracy tej prawie do końca życia oddawał się z wielkim zapałem i zaparciem się.

Ś. p. ks. Dąbrowski odznaczał się gruntowną pobożnością; do wykładów przygotowywał się sumiennie, obowiązki spełniał jaknajdokładniej. To wszystko wyczerpywało jego organizm i przyczyniło się do bardzo silnego rozdenerwowania i sklerozy..

Nie czując nawet niebezpieczeństwa na parę dni przed śmiercią wyjechał do współbrata do Karczewia, z pomocą w pracy duszpasterskiej i tam prawie ciągle, choć dobrze do śmierci przygotowany (spowiadał się parę razy niedługo w tygodniu) ze słowami In manus Tuas Domine commendo spiritum meum na ustach bogobojnego swojego żywota dokonał.

Pozostawił szczery żal wśród tych, co bliżej go znali i którym przyjaźni wiernie dochowywał.

Na życzenie wyrażone dawniej, zwłoki ś. p. ks. B. Dąbrowskiego zostały przewiezione do rodzinnej parafii w Bogutach. Nabożeństwo pogrzebowe w Karczewiu odprawił ks. proboszcz J. Stolarski, a mowę żałobną wygłosił ks. proboszcz W. Trojanowski:

Wieczny odpoczynek racz mi dać Panie.

S. p. Ks. Stefan Szmurło. Urodzony d. 15 września 1855 r. we wsi Szmurły, z. Grodz., uczęszczał do szkół w Brańsku, Bielsku i do gimnazjum w Siedlcach. W r. 1876 wstąpił do Seminarjum w Warszawie i 1882 wyświęcił się na kapłana. Był wikariuszem w Grochowie, Mińsku Maz., Tarczynie, Kampinosie. W r. 1886 został mianowany proboszczem par. Kamionka z kąd w 1890 r. przeszedł do łowa. Długie lata tu przebywał umiłowany przez parafjan, ale praca była na jego siły już za olbrzymia tak, że 1908 r. poprosił Władzę Duchowną o przeniesienie go na kapelanję przy cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Na tem miejscu oddał ducha Bogu d. 16 listopada 1926 r.

Liczne duchowieństwo z J. E. Ks. Biskupem Gallem na czele wzięło udział w oddaniu ostatniej posługi zwłokom ś. p. zmarłego kapłana. Mszę św. odprawił przyjaciel zmarłego ks. kan M. Pogorzelski, a mowy pogrzebowe wygłosili ks. ks. Włodz. Wyrzykowski i Stan. Kuczyński.

Ks. A. F.

Biblijografia.

X. dr. Kazimierz Wais. Ontologia czyli Metafizyka ogólna.

Lwów 1926. (Stron 323. Nakładem „Biblijoteki Religijnej“. Cena 7 zł.)

Nowe to dzieło niestrudzonego pracownika na polu literatury filozoficznej, profesora uniwersytetu lwowskiego, poświęcone jest zagadnieniom wagi pierwszorzędnej, któremi jednak u nas — niestety — mało kto się zajmuje. Dotąd mieliśmy tylko jedno opracowanie obszerniejsze „Nauki o bycie czyli metafizyki ogólnej“, a mianowicie książkę śp. Ks. Franciszka Gabryły, wydaną w r. 1903 w Krakowie (stron 528), której już niema w handlu księgarskim. Ma ona także n. zd. wartość niepoślednią jako owoc pracy żmudnej i sumiennej, — ale Ks. dr. Wais potrafił tę samą osnowę wyłożyć zwięźle i zarazem przystępniej dla ogółu wykształconego.

Określiwszy w krótkim wstępie pojęcie metafizyki i stwierdziwszy jej możliwość i konieczność, mówi w części I o „naturze bytu“, o „istocie“, „możliwości“, „tożsamości i różnicy“, o „prawdzie i fałszu“, o „dobrem i złem“ i t. d. (str. 17—116); — w części II o „kategorjach bytu“, o substancji, jakości, czasie, przestrzeni i t. d. (str. 117 — 216); — w części III o „przyczynach bytu“ (str. 217 — 266); — w części IV i ostatniej o „doskonałości bytu“, o nieskonczoności i skonczoności a wreszcie o pięknie.

Czcig. Autor jest stanowczym zwolennikiem kierunku nowoscholastycznego, ale zachowuje zawsze samodzielność własnego zdania i uwzględnia wszędzie najnowszą literaturę przedmiotu. I tak rozprawia się np. w kilku miejscach z pomyślaniami Kanta i Bergsona, którego naukę o przestrzeni osądza ostro, lecz sprawiedliwie, wykazując, że ona „roli się od głośłownych i na pierwszy rzut oka niedorzecznych twierdzeń“ (str. 199). Wybornie poucza o zasadzie przyczynowości (str. 231 nn., 241 nn. — w ustępie jednak o przyczynach celowych nie znajdujemy wzmianki o bardzo cennem dziele P. Janet'a „Les causes finales“), zbijając błędy Humela, Milla, Spencera, Wundta i innych, o pojęciach czasu i przestrzeni, o substancji i t. d. Z przyjemnością także zapisujemy zapowiedź (str. 211 i 213), że niektóre trudniejsze zagadnienia, — jak dotyczące próżni, rozciągłości ciał i inne, — zamierza Autor omówić obszerniej w swojej „Kosmologii szczegółowej“.

Wyborna książka ostatnia Ks. dra Wajsa świadczy o rozległej znajomości przedmiotu i dobrze o nim poucza.

Ks. A. P.

Błogosławiona Bronisława Patronka Polski. Lwów, Nakładem Tow. „Biblioteka Religijna i Bractwa wydawn. św. Józefa“. 1926. Str. 176. Cena 2.50 zł.

Jest to opowiadanie historyczne, skreślone bardzo sumiennie i pracowicie na podstawie aktów beatyfikacyjnych, zapisków klasztoru zwierzyńskiego SS. Norbertanek, dawnych i nowszych historyków i biografów i podań ludowych. Autorka (nie podpisana) wywiązała się dobrze ze swego zadania i obdarzyła nas książką zajmującą i budującą, która nam stawia żywo przed oczyma postać Błogosławionej na tle jej epoki i ciężkie przejścia jej sióstr zakonnych. Styl autorki jest poprawny i potoczny. Książka jest ozdobiona czterema dobrami rycinami.

O. Edward Hugon O. P. Wiceregens Collegium Angelicum w Rzymie. ZASADY FILOZOFJI. DWADZIEŚCIA CZTERY TEZY TOMISTYCZNE. Z upoważnienia autora tłumaczył i przedmową poprzedził ks. dr. Aleksander Żychliński, str. XXXIV+274. Cena zł. 7.20.

Papież Pius wydał w r. 1914 rozporządzenie, iżby we wszystkich instytutach filozoficznych i teologicznych trzymać się sumiennie zasad i głównych tez filozofji św. Tomasza z Akwinu. Z tej okazji profesorowie różnych uczelni katolickich przedłożyli św. Kongregacji Studjów spis tez, których trzymali się w swych wykładach, uważając je za zasadnicze punkty nauki św. Tomasza.

Kongregacja św. po sumiennem zbadaniu ustaliła ogó-

tem 24 tezy i z polecenia Ojca św. oświadczyła, że one to zawierają choć w streszczeniu lecz wyraźnie główne zasady myśli tomistycznej.

Po szeregu dalszych jeszcze naradach w których m. innymi najznakomitszymi filozofami naszych czasów brał udział niezapomnianej pamięci kardynał Mercier też Kongregacja św. orzekła, że owe 24 stanowić powinny pewną normę dyrektywną przy nauczaniu filozofii i teologii.

W roku 1916 Benedykt XV powyższą decyzję kardynałów zatwierdził i nakazał ogłosić ją publicznie w dniu 7 marca, dniu św. Tomasza. W następnym roku polecił Ojciec św. słynnemu autorowi wielu dzieł tomistycznych wiceregensowi rzymskiego uniwersytetu Dominikańskiego **Collegium Angelicum**, Ojcu Edwardowi Hugon napisanie do powyższych też komentarza, któryby przedewszystkiem jasno i dobitnie prawdę ich obiektywną uwydatniał.

Oto jakimi drogami powstała książka, którą przyswoił obecnie społeczeństwu polskiemu jeden z najwybitniejszych tomistów naszych ks. dr. Al. Żychliński, poprzedzając ją nader cennymi uwagami o istocie filozofii, jej podziale oraz stosunku zagadnień filozoficznych do prawdziwej kultury katolickiej.

Dzieło to stanie się niewątpliwie najpraktyczniejszym podręcznikiem filozofii tomistycznej w naszych seminarjach duchownych oraz wydziałach teologicznych, ale zainteresować powinno też i starszą generację duchowieństwa, dając jej nieznaną dotychczas znakomite streszczenie całej myśli tomistycznej w nowoczesnem ujęciu.

A świeccy katolicy, pragnący pogłębiać samodzielnie swą wiedzę filozoficzno - religijną znajdą w niej i przez nią jakby wstęp do wszelkich dalszych studiów teologicznych.

Dom Savinian Loismet: Życie mistyczne. Przekład francuskiego. Lwów 1927. Nakładem Tow. „Biblioteka Religijna“. W oprawie płóciennej 4.80 zł.

Daje się dziś w świecie odczuć prawdziwe i rzeczywiste pragnienie bliższego poznania i ściślejszego współżycia z światem niewidzialnym czyli poprostu z Bogiem — Dom Savinian Loismet wskazuje nam właściwe drzwi, które mogą nam to życie otworzyć i dają nam do nich klucz... Nie masz w tem nic esoterycznego, niedostępnego dla ogółu...

Ks. Kazimierz Grądzki. Która wiara prawdziwa. Nakładem autora. 1926. Skład główny: Księgarnia Szczepkowskiego. Warszawa.

W małej, lecz treściwej i ze znajomością przedmiotu napisanej broszurce, rozprawia się autor z różnymi sekcjami i odstępami od jedynej i prawdziwej wiary rzymsko -

katolickiej, wykazując błędy w nauczaniu sekciarzy oraz ich szkodliwość zarówno ze stanowiska interesów Kościoła, jak i Państwa. Broszurka może oddać przysługę sprawie katolickiej — dla tego ją uwadze Sz. Księży polecamy.

Ks. Stan. W.

Księga pamiątkowa Zjazdu Katolickiego. Komitet Zjazdu Katolickiego przystępuje do wydania Księgi Pamiątkowej, gdzie, pomieszczone zostaną in extenso wszystkie referaty, wygłoszone na Zjeździe, przedstawiony będzie zarys organizacji i prac Komitetu, oraz cały przebieg Zjazdu.

Wydawnictwo to będzie zatem obrazem myśli i poglądów katolików polskich w najbardziej palących obecnie sprawach naszego życia społecznego, mianowicie „Odrodzenia rodziny i wychowania katolickiego młodzieży“.

Zjazd oświecił wszechstronnie przyczyny szerzącej się demoralizacji i wskazał drogi, jakimi dążyć musimy ku uzdrowieniu społeczeństwa, ku ratowaniu dusz polskich, a przede wszystkim młodzieży naszej — przyszłości narodu.

Dobór tematów i ich wszechstronne oświetlenie, czynią z Księgi Pamiątkowej Zjazdu wydawnictwo, które znaleźć się winno w każdym katolickim domu polskim, w ręku rodziców, wychowawców i nauczycieli, ks. prefektów i spowiedników.

Spowiednicy znajdą wskazówki i opinie nauki w sprawach: nierozzerwalności małżeństwa, znaczenia rodziny w życiu społecznym i wychowania młodzieży na zasadach katolickich.

Znajdzie w nim bogaty materiał prelegent kółek oświatowych, dla popularnej pogadanki i działacz społeczny dla odzysku dla inteligencji.

Dziś nakaz chwili i obowiązek sumienia każdego katolika — to stanąć do walki w obronie ideałów katolickich w życiu Polski. Niema już czasu do stracenia. Musimy sięgać po tę broń, jaką nam daje Zjazd Katolicki, głosząc wszędzie wyrażnie i stanowczo poglądy, utrwalone w Księdze Pamiątkowej.

Pragnąc rozpowszechnić ją jaknajszerzej i ułatwić jej nabycie po tańszej cenie, Komitet przyjmuje zgłoszenia nabywców w trakcie druku księgi, przy wpłacie ceny zł. 10, na konto Nr. 8501 do P. K. O.

Po ukazaniu się na półkach księgarskich, cena wydawnictwa wynosić będzie zł. 15 (piętnaście).

Ilustrowana Encyklopedia, wydawana pod redakcją D-ra Stanisława Lema przez Księgarnię Trzaski, Everta i Michalskiego (Hotel Europejski) w Warszawie. Prenumerata wynosi za zeszyt 4 zł. Cena księgarska zeszytu 5 zł.

Jest to wydawnictwo w tym rodzaju jedyne w Polsce i niezwykle

użyteczne dla każdego człowieka, zawiera ono bowiem wiadomości potrzebne w codziennym życiu. Encyklopedia ta posiada wszelkie cechy prawdziwej encyklopedji. Objąsniłono w niej krótko, jasno i obiektywnie cały szereg pojęć ze wszystkich dziedzin wiedzy. Upiękuszono ją całym szeregiem wspaniałych barwnych ilustracji i wielką ilością rysunków kreskowych i siatkowych. „Polonica“ zajmują w niej należne im miejsce. Szata zewnętrzna wydawnictwa jest bardzo bogata.

Z powodu powyższych cech encyklopedia ta zasługuje na uznanie i rozpowszechnienie.

Przegląd teologiczny. Kwartalnik naukowy. Organ Polskiego Tow. Teologicznego. Lwów, Ormiańska 13. Pren. 8 zł. rocznie. Pismo to podaje ściśle naukowe rozprawy i śledzi ruch naukowy w Polsce i zagranicą. Podajemy treść trzeciego zeszytu tego pisma w r. b.:

Ks. St. Siwiec, Nowy sposób wyjaśnienia tekstu 1 Kor. 7, 36—38. Ks. B. Gładysz, Kwestja autorstwa hymnów w officium in gratiarum actione pro victoria Chocimensi. Ks. H. Feicht, Wojciech Dębolecki, Kompozytor religijny z pierwszej połowy XVII wieku (c. d.). W. Rubczyński, W. R. Sorleya teoria wartości moralnych (c. d.). Recenzje: Ks. Wiślicki, Konkordat (Ks. Zongollowicz). Eberharter, Das Buch Jesus Sirach (Ks. Hozakowski). Ruffini, Chronologia Veteris et Novi Testamenti (Ks. Stach). Ks. Pechnik, Zarys filozofji historii (Ks. Sawicki). Ks. Pęckowski, Józef Olechowski (Ks. Umiński). Z ruchu teologicznego: Filozofja (Ks. Steuer). Bibliografia liturgiczna (Ks. Szurek).

Wiadomości Katolickie. Pismo to zupełnie apolityczne, poświęcone wyłącznie sprawom i ideom katolickim, wychodzi w Krakowie dwa razy na miesiąc.

Celem tego pisma jest dostarczanie wszystkim katolikom polakom, bez względu na ich przynależność partyjną, wiadomości o Ojcu św., Jego poglądach, pragnieniach i poczynaniach, o życiu Kościoła wewnętrznem i zewnętrznem, jego ideach i sprawach bieżących, dotyczących jego rozwoju. Zakres to olbrzymi ciągle świeży i aktualny, obchodzący wszystkich, zajmujących się objawami współczesnego życia cywilizacyjnego, a tem bardziej wierzących i kochających swoją religję katolików. Gazety i czasopisma nasze wśród nawału innych spraw nie mogą poświęcać dosyć miejsca interesom Kościoła Katolickiego. Stąd nieraz ludzie najlepszej woli przejmują się poglądami na pewne sprawy i prądy wprost przeciwnemi duchowi i dążeniom Kościoła i nie wiedząc o tem, stają po stronie jego wrogów. Celem więc „Wiadomości Katolickich“ jest tę lukę wypełnić, i to nie sporadycznie, ale systematycznie, tak, by stały czytelnik pisma tego był informowany gruntownie o wszystkich zjawiskach mających styczność z religją katolicką.

Jako dodatek do „Wiadomości Katolickich“ wychodzi jedno z najwspanialszych arcydzieł myśli ludzkiej, mianowicie: Summa teologiczna św. Tomasza z Akwinu, przez co Redakcja pragnie przyczynić się do pogłębienia znajomości wiary i filozofji chrześcijańskiej wśród naszego

społeczeństwa. Ze wstydem stwierdzić trzeba, że dzieła tego, którego każdy paragraf papież Jan XXII nazwał cudem, i które głębokością i jasnością wzbudza podziw nawet u ludzi całkiem zdala od katolicyzmu stojących, w języku polskim dotychczas jeszcze nie wydano.

Prenumerata „Wiadomości Katolickich“ z dodatkiem Summy św. Tomasza wynosi 10 zł. rocznie, 3 zł. kwartalnie, zaś bez Summy św. Tomasza 6 zł. rocznie, 2 zł. kwartalnie. Dla P. T. Nauczycielstwa prenumerata zniżona do połowy.

Adres Redakcji i Wydawnictwa: Kraków. Pędzichów - boczna 5.

Hosanna, Miesięcznik poświęcony sprawom muzyki kościelnej i religijnej z dodatkiem nutowym. Listopad. 1926 r., nr. 1. Redaktor: Ks. Wojciech Orzech, Tarnów, ul. Lipowa 21.

Nowe to pismo ma na celu budzenie zapału dla świętej sztuki — dla muzyki kościelnej i postawienie jej na należnym poziomie. Redakcji nowego pisma, życzymy powodzenia.

Ks. dr. Stanisław Dutkiewicz, profesor teologii. **Popularny wykład perykop ewangelicznych** na niedziele i święta roku kościelnego wraz z naukami. (Tarnów 1926. Skład główny w Księg. Jelenia w Tarnowie. Stron. 45 w 8-ce).

Jest to pierwszy zeszyt pracy, w której autor zamierza na podstawie najnowszych katolickich komentatorów Pisma Św. wyjaśnić w sposób przystępny dla ludu wszystkie perykopy ewangeliczne. Zeszyt ten obejmuje tylko niedziele adwentowe. Autor komentuje najpierw krótko tekst perykopy, a potem dodaje do niego krótką naukę. Dzieło to będzie bardzo pożyteczne. Życzymy więc Czcig. Autorowi powodzenia w opracowywaniu go.

Ateneum Kapłańskie Miesięcznik. Włocławek Seminarjum Duchowne. Prenum. 25 zł. rocznie. Miesięcznik ten stoi na wysokim poziomie naukowym. Zawiera znakomite rozprawy i artykuły z dziedziny nauki kościelnej i doskonale informuje czytelnika o katolickim ruchu naukowym. Dla przykładu podajemy treść tego pisma za miesiąc listopad r. b.:

Rozprawy. Ks. Dr. Józef Umiński. **Katolicyzm a Polska.** Ks. Dr. Henryk Insadowski. **Stolica Apostolska w świetle prawa kanonicznego.** (Dok.). Ks. Dr. Karol Cieśliński. **Nierozzerwalność małżeństwa w świetle Pisma św.** (Ciąg dalszy). **Prawo i liturgia.** Ks. Dr. A. Borowski. **Przegląd rozporządzeń Stolicy Apostolskiej z 1917—1925 r.** X. Charszewski. **Zjazd Komisji dla naprawy Śpiewnika Kościelnego w Lublinie.** **Sprawy Religijne.** Ks. Stanisław Wojsa. **Odrodzenie i jego tygodnie społeczne.** **Przegląd Naukowy.** Ks. Dr. Jan Korzonkiewicz. **Z odgłosów wielkiego dzieła o Łutrze.** Ks. Michał Morawski. **List św. Stanisława Kostki z drogi do Rzymu.** **Sprawy szkolne i wychowawcze.** X. Józef Winkowski. **Sodalicje marjańskie uczniów szkół średnich w Polsce.** Idem. **Z Uniwersytetu Lubelskiego.** **Oceny Książek.** Ks. Dr. Józef Kruszyński. **Studia nad porównawczą historią religii.** (Ks. Bolesław Kunka). Robert E. Park

† Ernest W. Burgess: Wprowadzenie do nauki socjologii. (Henryk Romałowski). Obciążenie produkcji na rzecz ubezpieczeń społecznych w Polsce i za granicą. Wydanie Departamentu ubezpieczeń społecznych. Ministerstwo pracy i opieki społecznej. (Jan Puchałka). **Wzmianki Bibliograficzne**. Ks. Rajmund Knendich. Homilje na niedziele i święta całego roku. (X. H. Brzuszczyński). (X. M. M.). Ks. Prof. M. Węglewicz. Kto był św. Stanisław Kostka? (X.). Paul Janet. Historia Filozofii. (X. A. J.). W dodatku **Bibliografia**. Bibliografia filozofii katolickiej polskiej z lat 1875—1925.

Józef Tyszkiewicz: Czy wiedza odbiera wiarę. Warszawa. 1927.

Autor w ostatnich czasach wydał cały szereg bardzo ciekawych rozpraw, jak np.: „Darwinizm i ewolucja“, „Einsteinizm a poglądy filozofii chrześcijańskiej“, „Cud a nauka“, „S. H. Rosny (aine) o pluralizmie“, „Tajemnica wielkiej piramidy“. Na zwrócenie szczególnej uwagi zasługuje ostatnia, wyżej wymieniona, praca autora. Poświęca ją on polskiej młodzieży, dla której rzeczywiście może być ona bardzo pożyteczną. Przeto zasługuje ona na to, aby księża prefekci polecali ją, jako lekturę, uczniom starszych klas gimnazjalnych.

Ks. Krajewski Ignacy: Organizator Unji Żywego Różańca, wyd. drugie. Na stulecie założenia Unji. 1826—1926. Mława. Skład główny u autora.

Pracę powyższą polecamy kierownikom, zelatorom i członkom Stowarzyszenia Żywego Różańca, jak również kapłanom, zajmującym się sprawą Żywego Różańca.

LISTA OFIAR

na budowę Domu XX. Emerytów.

Ks. Rektor J. Grass	25 zł.
Ks. prob. R. Paciorkowski	100 „
Ks. Dziek. H. Osiński	110 „
Ks. prob. A. Gryczyński	110 „
Ks. prob. W. Wolski	110 „
Ks. prob. S. Bakanowski	110 „
Ks. prob. I. Wilkoszewski	110 „
Ks. prob. K. Nowosielski	110 „
Ks. prob. St. Zagańczyk	30 „
Ks. prał. M. Woźniak	500 „
Ks. kan. St. Kozłowski	50 „
Ks. kan. A. Zakrzewski	50 „
Ks. prob. A. Dzikowski	50 „
Ks. prob. H. Jóźwik	50 „
Ks. prob. K. Zdebski	50 „
Ks. Jubilat J. Łagodziński	50 „
Ks. prob. K. Kwieciński	50 „
Ks. prob. A. Kozarzewski	50 „
Ks. prob. T. Lewandowski	50 „

Ks. prob. Fr. Kołodziejski	50 „
Ks. kan. Wł. Taczanowski	50 „
Ks. kan. Ign. Radzikowski	200 „
Ks. prał. J. Tarnowski	300 „
Ks. prob. F. Reczyński	50 „
Ks. K.	1000 „
Na pomniki w katedrze dla ś. p. Arcybiskupów Fellińskiego i Popiela w dalszym ciągu złożyli:	

Ks. Inf. E. Brzeziewicz	100 zł.
Ks. Jan Makowski	20 „
Ks. Ad. Izdebski	15 „
Ks. Stan. Józwiak	50 „
Ks. Jan Garbowski	25 „
Ks. Jan Grass	10 „

Od Administracji.

Uprzejmie prosimy o uiszczenie prenumeraty zaległej i za rok 1927.

Dlatego prosimy uprzejmie Czcigodnych Księży Dziekanów o łaskawe pośredniczenie w pobraniu prenumeraty za rok 1927, która wynosi 20 zł. rocznie. Prenumeratorzy z Warszawy uiszczają prenumeratę bezpośrednio w administracji. „Wiadomości” przysyłać będziemy według adresów, wskazanych w rubryceli.

Jeżeliby ktoś chciał odbierać „Wiadomości Archidiecezjalne” pod innym adresem, lub jeżeliby kto chciał je na nowo zaprenumerować, to prosimy o łaskawe zawiadomienie.

Prenumeratę przyjmuje codziennie w Kurii Metropolitalnej ks. kan. Al. Grabowski.

Księgarnia „POLAK-KATOLIK”

ma na składzie

KADZIDŁO BURSZTYNOWE

po 5 zł. kilo.

ZA POZWOLENIEM WŁADZY DUCHOWNEJ

Redaktor i wydawca: Ks. Remigjusz Dąbrowski.

Druk. archidiecezjalna „Polak-Katolik”, Warszawa, Krak. Przed. 71.

1926/711

